

Karolina Sosin-Pospiszył

Problemy z czytaniem i pisanem

Spis treści

1. Co to jest czytanie?	
2. Modele czytania	
3. Które mechanizmy odpowiadają za trudności w czytaniu?	
4. Metody i programy do nauki czytania i pisania	
5. O czym warto pamiętać podczas ćwiczeń czytania?	
6. Jak oceniać umiejętność czytania?	
7. Narzędzia do badania umiejętności czytania wykorzystywane w praktyce psychologiczno- pedagogicznej	
8. Arkusz do oceny czytania	

16U1012

1. Co to jest czytanie?

Czytanie to złożony proces psycholingwistyczny. Jego podstawową funkcją jest komunikowanie się ludzi pomiędzy sobą za pośrednictwem pisma. Opanowanie tej umiejętności jest wynikiem dwóch procesów: dekodowania oraz rozumienia.

Dekodowanie pisma polega na nadaniu językowej formy i treści wyrazom zakodowanym w formie wizualnej. Innymi słowy dekodowanie sprowadza się do zamiany znaków graficznych (liter, dwuznaków) na ich fonetyczne odpowiedniki (głoski) oraz dokonania prawidłowej ich syntezy. Dekodowanie dotyczy zarówno wyrazów widzianych po raz pierwszy, jak i znanych. Odnosi się do czytania głośnego i po cichu. Procesem odwrotnym do dekodowania jest enkodowanie, czyli zapis w fonetycznej i ortograficznie poprawnej formie. Pomiar umiejętności dekodowania i enkodowania polega na próbach czytania i pisania słów sztucznych (pseudosłów). Dekodowanie przede wszystkim angażuje procesy fonologiczne i wzrokowe oraz zależy od ogólnego tempa przetwarzania i integracji informacji różnych modalności.

Od prawdziwego czytania (dekodowania) należy odróżnić globalne rozpoznawanie wcześniej zapamiętanych wyrazów (np. własnych imion czy logo znanych firm). Taka umiejętność często charakterystyczna jest dla małych dzieci i nazywana jest czytaniem logograficznym¹.

Rozumienie czytanego tekstu jest procesem myślowym, twórczym. Wymaga opanowania umiejętności dekodowania oraz prawidłowego poziomu kompetencji językowych z zakresu fonologii, morfologii, składni, semantyki, jak również właściwego zasobu ogólnej posiadanej wiedzy osoby czytającej. Zdolność rozumienia rozwija się stopniowo – od rozumienia znaczenia pojedynczych wyrazów, następnie zdań, aż do rozumienia całych tekstów. W miarę zdobywania doświadczeń w czytaniu zmienia się również sposób rozumienia tekstu: od rozumienia warstwy dosłownej (podanej bezpośrednio), do rozumienia warstw ukrytych (np. intencji autora). Jest to możliwe dzięki procesowi stopniowego uzupełniania czytanej treści o wiedzę i doświadczenia czytelnika².

2. Modele czytania

„Prosty model czytania”³ ukazuje ogólne zależności pomiędzy umiejętnością dekodowania, a rozumieniem mowy. Zakłada on istnienie trzech typów trudności w czytaniu:

- 1) trudności w dekodowaniu przy dobrym rozumieniu mowy – ten typ czytania charakterystyczny jest dla osób z dysleksją. Czytają one bardzo wolno, popełniając wiele błędów, co znacznie utrudnia im rozumienie czytanych treści. Tego rodzaju problemy przejawiają również uczniowie o harmonijnym rozwoju w początkowym etapie nauki czytania, jednak w miarę treningu ich trudności szybko ustępują;
- 2) trudności w rozumieniu mowy przy dobrym dekodowaniu (tzw. hiperleksja) – osoby z tego typu trudnościami czytają sprawnie, szybko, płynnie, jednak mają poważne trudności w zrozumieniu treści zarówno samodzielnie przeczytanych, jak i usłyszanych. Wiele osób z autyzmem przejawia ten typ czytania;
- 3) trudności w dekodowaniu oraz rozumieniu mowy – dotyczą one zarówno technicznej strony czytania, jak również rozumienia tekstów czytanych i usłyszanych.

¹ M. Szczerbiński, *Przedшкоlne predykatory trudności w czytaniu i pisaniu*, „Zeszyt Terapeuty – edukacja, profilaktyka, terapia” 2009, nr 2, s. 9.

² K. Sochacka, *Rozumienie w początkowym okresie czytania*, [w:] M. Kostka-Szymańska, G. Krasowicz-Kupis (red.), *Dysleksja – problem znany czy niezany?*, Wyd. UMCS, Warszawa 2007, s. 187–189.

³ P.B. Gough, W.A. Hoover [w:] M. Szczerbiński, *Dysleksja rozwojowa: próba definicji*, [w:] M. Kostka-Szymańska, G. Krasowicz-Kupis (red.), *Dysleksja – problem znany czy niezany...*, s. 49.

Wśród proponowanych modeli prezentujących sposoby nabywania przez dziecko umiejętności czytania szczególnie znana jest koncepcja Johna R. Kirby'ego⁴. Autor ten zakłada, że czytanie jest procesem postępującym od wzrokowego analizowania cech graficznych liter po opanowanie umiejętności złożonego interpretowania tekstów. Proces nabywania umiejętności czytania następuje poprzez opanowanie kolejnych etapów. Sprawne czytanie na wyższych poziomach zależy od opanowania umiejętności na poziomach niższych. Trudności dotyczące analizy cech wizualnych liter uniemożliwiają prawidłowe dekodowanie i rozumienie czytanego tekstu.

Etapy opanowywania umiejętności czytania wg Johna R. Kirby'ego:

- 1) analiza wizualna cech graficznych liter,
- 2) rozpoznawanie liter przez automatyczną analizę ich wyglądu,
- 3) analiza dźwięków – głosek, fonemów, sylab i wiązanie ich z literami lub kombinacjami liter (głoskowanie, sylabizowanie),
- 4) analiza wyrazów, polegająca na wydobywaniu ich z magazynu pamięci długotrwałej,
- 5) analiza fraz, grup, wyrazów,
- 6) analiza głównych informacji w tekście,
- 7) analiza głównych idei w tekście,
- 8) analiza tematu, czyli wyrazów głównych idei skonstruowanych przez czytelnika.

Uta Frith⁵, analizując proces nabywania umiejętności czytania oraz pisania, wyróżnia trzy fazy: logograficzną, alfabetyczną oraz ortograficzną:

- 1) faza logograficzna charakteryzuje się rozpoznawaniem przez dziecko znanych mu wyrazów w oparciu jedynie o pamięć wzrokową. Na tym etapie nie jest możliwe połączenie litery z odpowiadającym jej dźwiękiem;
- 2) faza alfabetyczna pojawia się w momencie uświadomienia sobie przez dziecko związku pomiędzy literą, a jej dźwiękowym odpowiednikiem. Dzięki tej kompetencji możliwe jest odczytanie wyrazów nieznanymi oraz pseudosłów;
- 3) faza ortograficzna odnosi się głównie do umiejętności pisania. Dziecko na tym etapie ma świadomość istnienia innych zasad wykraczających poza relację głoska–litera.

⁴ J.R. Kirby [w:] K. Gruszczyńska, *Diagnostowanie funkcji wzrokowych w dysleksji*, [w:] G. Krasowicz-Kupis (red.), *Diagnoza dysleksji. Najważniejsze problemy*, Wyd. Harmonia, Gdańsk 2009, s. 226–228.

⁵ K. Gruszczyńska [w:] *Czy warto oceniać funkcje wzrokowe w diagnozie dysleksji rozwojowej?* [w:] G. Krasowicz-Kupis (red.), *Dysleksja rozwojowa. Perspektywa psychologiczna*, Wyd. Harmonia, Gdańsk 2006, s. 76.

3. Które mechanizmy odpowiadają za trudności w czytaniu?

Spośród wielu współczesnych teorii wyjaśniających patomechanizm dysleksji cztery poniższe wydają się najbardziej istotne:

- 】 teoria deficytu przetwarzania fonologicznego (M.J. Snowling),
- 】 teoria podwójnego deficytu (M. Wolf, P. Bowers),
- 】 teoria mózdkowa (A.J. Fawcett, R.I. Nicholson),
- 】 teoria deficytu przetwarzania czasowego (J. Stein).

Pomimo istnienia wielu konkurencyjnych i często sprzecznych teorii dotyczących mechanizmów leżących u podstaw dysleksji, większość autorów zgadza się co do faktu, że czytanie jest przede wszystkim aktywnością angażującą funkcje językowe przy udziale funkcji wzrokowych, stanowiących medium, dzięki któremu możliwy jest odbiór informacji pisanej.

Charakterystykę symptomów trudności w opanowaniu umiejętności czytania z uwzględnieniem podziału na zaburzenia funkcji percepcyjno-motorycznych czytelnik znajdzie w niniejszym poradniku w artykule *Materiały przydatne we wdrażaniu pomocy psychologiczno-pedagogicznej według nowych regulacji prawnych w obszarze kształcenia uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi (ze szczególnym uwzględnieniem uczniów ze specyficznymi trudnościami w czytaniu i pisaniu)*.

4. Metody i programy do nauki czytania i pisania

Metody i programy nauczania czytania, aby były skuteczne, muszą być: fonetyczne, strukturalizowane, bezpośrednie, multisensoryczne oraz powinny dawać okazję do praktycznego wykorzystania nowych umiejętności poprzez ich atrakcyjną formę⁶.

Na rynku dostępnych jest wiele programów do nauki czytania. Stanowią one modyfikacje metod analityczno-syntetycznych lub globalnych. Do najbardziej znanych należą:

- 】 „Metoda 18 struktur wyrazowych”, M. Kurzyna, E. Kujawa,
- 】 „Metoda symultaniczno-sekwencyjna”, J. Cieszyńska,
- 】 „Analityczno-syntetyczna metoda sylabowa”, J. Mickiewicz, K. Grabałowska, J. Jastrząb, M. Wojak,
- 】 „Metoda przewycięzania trudności w czytaniu i pisaniu” B. Zakrzewskiej,

⁶ M. Szczerbiński, *Dysleksja rozwojowa: próba definicji*, [w:] M. Kostka-Szymańska, G. Krasowicz-Kupis (red.), *Dysleksja – problem znany czy niezany...*, s. 65.

- 】 „Metoda fonetyczno-literowo-barwna”, B. Rocławski,
- 】 „Literowe komnaty, czyli magiczne sposoby na naukę czytania i pisanie”, D. Gmosińska, V. Woźniak,
- 】 „Metoda 101 kroków”, D. Chwastniewska, M. Formelli.

W niniejszym poradniku proponujemy ćwiczenia stanowiące uzupełnienie realizowanych programów. Materiał językowy, w oparciu o który przygotowane są ćwiczenia, ustrukturalizowany jest według następującego podziału:

- 1) sylaby otwarte (np. la, so, me),
- 2) wyrazy z sylab otwartych (np. fo-ka, ce-ra-ta, lo-ko-mo-ty-wa),
- 3) sylaby zamknięte (np. rak, sok, lew),
- 4) wyrazy dwusylabowe o różnej strukturze sylab (np. mo-tor, ze-gar, jaj-ko),
- 5) wyrazy wielosylabowe o różnej strukturze sylab (np. wi-de-lec, ze-ga-rek, hu-laj-no-ga),
- 6) wyrazy jednosylabowe z grupą spółgłoskową (np. gra, dwa, blok),
- 7) wyrazy wielosylabowe z grupą spółgłoskową (np. gra-ni-ca, klep-sy-dra, klus-ki),
- 8) pseudosłowa (o różnej strukturze sylab) (np. ti-ron, mi-nu-pert, owi-ne-trak),
- 9) wyrazy ze zmiękczeniami,
- 10) wyrazy z dwuznakami.

Proponowane ćwiczenia są polisensoryczne. Oznacza to, że poza ich głównym celem, jakim jest doskonalenie dekodowania oraz rozumienia czytanego materiału, łączą w sobie elementy ćwiczeń funkcji percepcyjno-motorycznych.

Podstawową jednostką w doborze materiału językowego jest sylaba. Wyłonienie sylab ma na celu zapobieganie głoskowaniu, a co za tym idzie ułatwienie syntezy wyrazu i zapobieganie błędom typu pomijanie, dodawanie, przestawianie głosek. Jest również korzystne przy przewyżaniu kłopotów w pisaniu (pomijania, dodawania, przestawiania liter).

5. O czym warto pamiętać podczas ćwiczeń czytania?

- 】 Ćwiczenia czytania należy łączyć z ćwiczeniami pisania. Czytane wyrazy, frazy, zdania warto pisać ze słuchu, z pamięci, bądź przepisywać.
- 】 Podczas ćwiczeń czytania warto stosować linijkę (najlepiej niezadrukowany pasek papieru) oraz wskaźnik (długopis, patyczek – najlepiej z kolorową końcówką). Linijkę należy umieścić pod czytany wiersz tekstu. Wskaźnikiem powinno się wodzić regularnie wzdłuż czytanej linii. Wykorzystanie tych przedmiotów wydłuża naturalne, biologiczne ruchy skokowe oczu, skraca czas pomiędzy nimi oraz zapobie-

ga tzw. regresjom (powrotom do już przeczytanego zdania, zwrotu, gubieniu czytanego wersu).

- 】 W początkowym etapie nauki czytania dominuje głównie głośne czytanie. Z czasem jednak dążymy do opanowania przez dziecko umiejętności czytania po cichu. Uczniowie często jednak mają z tym trudności, czego przejawem jest nawyk **wokalizacji** – cichutkiego wymawiania czytanych słów lub tylko poruszanie ustami (znacznie spowalniające tempo czytania). Nawyk wokalizacji należy świadomie wyeliminować, czemu pomocne jest wykorzystanie linijki i wskaźnika⁷.
- 】 Trening czytania należy wykonywać **codziennie**. Czas ćwiczeń powinno się indywidualnie dostosowywać do możliwości dziecka, jego zdolności koncentracji uwagi i postawy wobec czytania. Początkowo może być to kilka minut dziennie, z czasem należy go stopniowo wydłużać do około 20 minut. W celu zwiększenia motywacji do ćwiczeń można stosować timer, ustawiając ustalony czas treningu.
- 】 Warto pamiętać także o zapewnieniu dziecku właściwych warunków do ćwiczeń. Najkorzystniej jest, gdy ćwiczenia wykonywane są przy blacie, biurku, w pozycji siedzącej.
- 】 Pamiętać należy o właściwym oświetleniu. Zbyt ostre światło może wprowadzać dyskomfort, zwłaszcza w przypadku dzieci z nadwrażliwością wzrokową. Za słabe oświetlenie powoduje zbyt duży wysiłek fizjologiczny dla oka.
- 】 Wskazane jest również wykorzystanie podpórek pod książki. Pozwalają one ustawić tekst pod optymalnym kątem około 45 stopni do blatu, dzięki czemu możliwe jest przyjęcie właściwej i wygodnej pozycji podczas czytania, zapewniającej dostateczne funkcjonowanie układu krążenia, a tym samym zmniejszającej męczliwość.

6. Jak oceniać umiejętność czytania?

Diagnozowanie umiejętności czytania jest nieodzowne w praktyce szkolnej. Pozwala na wyłonienie uczniów wymagających dodatkowej pomocy oraz pozwala na monitorowanie postępów w procesie dydaktycznym i terapeutycznym. Zwykle ocenia się następujące aspekty czytania: technikę, tempo, poprawność, płynność, rozumienie.

⁷ M. Łukasiewicz, *Sukces w szkole*, Wyd. Ośrodek Doskonalenia Umiejętności, Poznań 1999, s. 96–99.

Technika czytania oznacza sposób, w jaki uczeń czyta tekst. Za pomocą umownych znaków zaznacza się pod wyrazami sposób ich odczytania.

OZNACZENIE	PRZYKŁAD: „BRAMA”	WYJAŚNIENIE
....	B R A M A	Głoskowanie bez syntezy. Wybrzmiewanie pojedynczych głosek.
.... --	B R A M A BRA MA	Głoskowanie z syntezą sylabową. Połączenie wybrzmiewania poszczególnych głosek w sylaby.
.... —	B R A M A BRAMA	Głoskowanie z syntezą.
--	BRA MA	Czytanie sylabami.
—	BRAMA	Czytanie całościowe.
...- -..	B R A MA BRA MA	Mieszany sposób czytania: głoskowanie i czytanie sylabami
— — —	BRAMA BRAMA BRAMA	Powtórzenie wyrazów.
	TO BRAMA	Zatrzymanie się dziecka podczas czytania (przerwa dłuższa niż 2–3 sekundy).
<i>broma</i>	BROMA	Nad wyrazami zapisuje się w dosłownym brzmieniu błędy, np.: wyrazy zmyślone, przekształcenia.
↓	opuszczenie wiersza	Strzałka przy opuszczonym wierszu.
→	opuszczenie wyrazu	Strzałka nad opuszczonym wyrazem.
└	BRAMA TO TO BRAMA	Zamiana kolejności wyrazów.

Tempo czytania wyrażane jest najczęściej w formie liczby słów przeczytanych w ciągu jednej minuty. Do pomiaru tempa czytania wykorzystywane są najczęściej listy

pojedynczych liter, słów naturalnych niepowiązanych treściowo, listy sztucznych wyrazów (pseudosłów) lub też zdania i teksty. Do obliczenia tempa czytania stosuje się poniższy wzór⁸:

$$\text{tempo czytania} = \frac{\text{liczba przeczytanych wyrazów} \times 60}{\text{czas czytania w sekundach}}$$

Oceniając tempo czytania, należy uwzględnić fakt, że tekst zwarty czytany jest szybciej i poprawniej niż lista dowolnie zestawionych wyrazów. Porównując tempo czytania wyrazów naturalnych i pseudosłów, spostrzeżenia są podobne – słowa naturalne czytają się szybciej niż wyrazy sztucznie stworzone. Warto podkreślić, że konstruując listę pseudosłów do badania tempa czytania, należy dobierać je w taki sposób, by oddawały budowę fonologiczną i morfologiczną polskich wyrazów. Należy również nadmienić, że stopień trudności tekstu także wpływa na tempo jego przeczytania. Aby zatem uniezależnić wynik pomiaru tempa czytania od stopnia trudności tekstu, wielu autorów proponuje korzystanie z poniższego wzoru⁹:

$$\text{tempo czytania} = \frac{\text{liczba przeczytanych liter/fonemów}}{\text{czas czytania w sekundach}}$$

Uśrednione normy tempa czytania¹⁰

	liczba poprawnie przeczytanych wyrazów w ciągu 1 minuty	
	początek roku szkolnego	koniec roku szkolnego
Klasa I	_____	20–25
Klasa II	25	50
Klasa III	50	75
Klasa IV	75	100
Klasa V–VI ¹¹	120–130	
gimnazjum-liceum ¹²	180–200	
dorośli ¹³	220–250	

⁸ E. Górniewicz, *Pedagogiczna diagnoza specyficznych trudności w czytaniu i pisaniu*, Wyd. Adam Marszałek, Toruń 2001, s. 36.

⁹ K. Sochacka, *Diagnozowanie czytania*, [w:] G. Krasowicz- Kupis (red.), *Diagnoza dysleksji. Najważniejsze problemy*, Wyd. Harmonia, Gdańsk 2009, s. 89–92.

¹⁰ T. Straburzyńska, T. Śliwińska, *Seria testów czytania i pisania dla klas I–III szkoły podstawowej*, COMPW-Z MEN, Warszawa 1992; B. Rocławski, *Badanie tempa i techniki czytania*, Glottispol, Gdańsk 1998.

¹¹ J. Mickiewicz, *Materiały do diagnozy pedagogicznej umiejętności czytania i pisania uczniów szkoły podstawowej i gimnazjum*, TNOiK, Toruń 2001.

¹² T. Buzan, *Podręcznik szybkiego czytania*, Ravi, Łódź 1999.

¹³ K. Gozdek-Michaelis, *Supermożliwości twojego umysłu*, Comes, Warszawa 1994.

Poprawność czytania to liczba prawidłowo przeczytanych wyrazów w tekście z uwzględnieniem czasu czytania. Analiza błędów popełnionych podczas czytania dostarcza wielu cennych informacji na temat przyczyn trudności.

Płynność czytania jest wskaźnikiem ogólnej kompetencji w czytaniu, ponieważ łączy w sobie zarówno umiejętność dekodowania, jak również rozumienie. Najogólniej płynność czytania oznacza sprawne łączenie poszczególnych słów, słów w zdania, kolejnych zdań, jak również poziom rozumienia czytanych treści. Płynność przejawia się poprawnym, szybkim i swobodnym rozpoznawaniem słów z uwzględnieniem właściwej intonacji, akcentu i ekspresji. Wraz z automatyzacją czynności czytania, w miarę treningu wzrasta również płynność czytania. Jest to szczególnie zauważalne wśród uczniów od końca klasy pierwszej do klasy trzeciej. Dzieci dyslektyczne mają jednak poważne trudności w tym zakresie¹⁴.

Rozumienie czytanego tekstu sprawdza się, dostosowując pomiar do wieku i poziomu kształcenia ucznia. Poprzez wybór rodzaju zadania sprawdza się różne poziomy rozumienia czytanego tekstu, a także pośrednio dodatkowe kompetencje, jak np. ogólne zdolności językowe (zasób słownika czynnego i biernego), czy kompetencje intelektualne. Pamiętać należy, że słabe rozumienie czytanego tekstu może wynikać z trudności w zakresie jego dekodowania, dlatego też umiejętności te należy badać równolegle. W początkowym okresie nauki czytania można stosować próby polegające na dobieraniu właściwych ilustracji do czytanych wyrazów lub zdań.

W kolejnych etapach nauki czytania wprowadza się już bardziej skomplikowane sposoby, np.:

- 】 podział łańcuchów literowych na wyrazy i zdania poprzez stawianie pionowych kresek pomiędzy wyrazami;
- 】 udzielanie odpowiedzi na pytania do przeczytanych treści (odwołujące się do faktów, ale również bazujące na wnioskowaniu);
- 】 uzupełnianie luk w tekście poprzez wstawienie odpowiedniego słowa lub wybór spośród podanych;
- 】 opowiadanie treści przeczytanego tekstu;
- 】 przewidywanie dalszego ciągu wydarzeń;
- 】 podanie kolejności wydarzeń;
- 】 przedstawienie głównych myśli;
- 】 wnioskowanie o znaczeniu trudnych słów na podstawie przeczytanego kontekstu;
- 】 określanie tematu czytanego tekstu.

¹⁴ K. Sochacka, *Diagnozowanie czytania*, [w:] G. Krasowicz-Kupis (red.), *Diagnoza dysleksji. Najważniejsze problemy*, Wyd. Harmonia, Gdańsk 2009, s. 86–88.

7. Narzędzia do badania umiejętności czytania wykorzystywane w praktyce psychologiczno-pedagogicznej

- 】 T. Straburzyńska, T. Śliwińska, „Seria testów czytania i pisania dla klas I–III szkoły podstawowej”;
- 】 M. Sobolewska, A. Matuszewski, „Test czytania głośnego wersja I i II dla klas IV–VI szkoły podstawowej i I–II gimnazjum”;
- 】 W. Puślecki, „Test pomiaru szybkości czytania głośnego”;
- 】 J. Konopnicki, „Test do badania techniki czytania głośnego dla kl. I–VII”;
- 】 J. Mickiewicz, „Materiały do diagnozy pedagogicznej umiejętności czytania i pisania uczniów szkoły podstawowej i gimnazjum”;
- 】 R. Czabaj, „Próby diagnozujące umiejętność czytania i pisania dla klas I–III oraz V”;
- 】 E. Karpińska, Bartosz M. Radtke, „Test cichego czytania dla uczniów klas IV–VI szkoły podstawowej”;
- 】 M. Bogdanowicz, „Test czytania głośnego – Dom Marka”;
- 】 G. Krasowicz-Kupis „Domek krasnoludków – czytanie ze zrozumieniem dla uczniów III klasy”;
- 】 M. Bogdanowicz „Łatysz II – test czytania dla uczniów kl. II–VI i gimnazjum”;
- 】 G. Krasowicz-Kupis „Czytanie ze skreśleniami dla uczniów klas III i V”;
- 】 J. Ober „Test diagnozy dysleksji – Prolexia”;
- 】 A. Szczepańska, „Czytanie ze zrozumieniem poziom I, II, III”;
- 】 M. Bogdanowicz, „Próba czytania dla dzieci 7-letnich: Darek”;
- 】 R. Broszke, A. Kąkolewska, „Test dla uczniów II klasy szkoły ponadpodstawowej badający umiejętność czytania ze zrozumieniem tekstu naukowego”.

8. Arkusz do oceny czytania

Imię i nazwisko:		Klasa:	Data badania:
Wyrazy	Pseudosłowa	Tytuł czytanego tekstu:	
Technika czytania <ul style="list-style-type: none"> › płynnie, całościowo › całościowo bez płynności (zatrzymuje się, zacina) › głoskowanie bez syntezy › głoskowanie z syntezą › sylabami bez syntezy › sylabami z syntezą › metoda mieszana: 	Technika czytania <ul style="list-style-type: none"> › płynnie, całościowo › całościowo bez płynności (zatrzymuje się, zacina) › głoskowanie bez syntezy › głoskowanie z syntezą › sylabami bez syntezy › sylabami z syntezą › metoda mieszana: 	Technika czytania <ul style="list-style-type: none"> › płynnie, całościowo › całościowo bez płynności (zatrzymuje się, zacina) › głoskowanie bez syntezy › głoskowanie z syntezą › sylabami bez syntezy › sylabami z syntezą › metoda mieszana: 	
Poprawność czytania <ul style="list-style-type: none"> › prawidłowo › opuszczanie głosek, sylab, wyrazów › zamiana kolejności liter w wyrazach › mylenie liter: ..... › błędne odczytywanie wyrazów, końcówek wyrazów, zniekształcenia: 	Poprawność czytania <ul style="list-style-type: none"> › prawidłowo › opuszczanie głosek, sylab, wyrazów › zamiana kolejności liter w wyrazach › mylenie liter: ..... › błędne odczytywanie wyrazów, końcówek wyrazów, zniekształcenia: 	Poprawność czytania <ul style="list-style-type: none"> › prawidłowo › z prawidłową intonacją › opuszczanie głosek, sylab, wyrazów › zamiana kolejności liter w wyrazach › mylenie liter: ..... › błędne odczytywanie wyrazów, końcówek wyrazów, zniekształcenia: 	
Tempo czytania <ul style="list-style-type: none"> › liczba wyrazów przeczytanych w ciągu 1 minuty: ..... › czas czytania całej listy wyrazów: 	Tempo czytania <ul style="list-style-type: none"> › liczba wyrazów przeczytanych w ciągu 1 minuty: ..... › czas czytania całej listy pseudosłów: 	Tempo czytania <ul style="list-style-type: none"> › liczba wyrazów przeczytanych w ciągu 1 minuty: ..... › czas czytania całego tekstu: 	
		Rozumienie czytanego tekstu <ul style="list-style-type: none"> › pełne › niepełne › rozumienie ogólnego sensu › domyślanie się z kontekstu › zapamiętywanie szczegółów › potrzeba szukania informacji w tekście › brak rozumienia 	

1 Pseudosłowa I, II (karty pracy: K 3, strony 1–2)

- **Cele:** doskonalenie techniki czytania, ćwiczenie pamięci wzrokowej.
- **Pomoce:** karty pracy „Pseudosłowa I, II”.

Zadanie ucznia polega na przeczytaniu zestawów wyrazów z karty pracy (część I) i podkreśleniu wyrazów oznaczających nazwy owoców. Wyrazy te należy zapamiętać i wpisać w diagram na karcie pracy (część II). Litery oznaczone pogrubionymi kratkami utworzą hasło.

1 Wyrazy z sylab otwartych I (karta pracy: K 3, strona 3)

- **Cele:** doskonalenie techniki czytania (sylaby otwarte).
- **Pomoce:** karta pracy „Wyrazy z sylab otwartych I”.

Zadanie ucznia polega na przeczytaniu sylab znajdujących się na kostkach domina, a następnie połączeniu wszystkich kostek tak, aby utworzyć łańcuchy sensownych wyrazów. Nowoutworzone wyrazy należy zapisać.

1 Wyrazy z sylab zamkniętych I (karta pracy: K 3, strona 4)

- **Cele:** doskonalenie techniki czytania (wyrazy z sylab zamkniętych).
- **Pomoce:** karta pracy „Wyrazy z sylab zamkniętych I”, stoper.

Zadanie ucznia polega na trzykrotnym przeczytaniu łańcucha sylab na karcie pracy z jednoczesnym pomiarem czasu, a następnie wyszukaniu 20 sensownych wyrazów ukrytych w łańcuchu sylab i zapisaniu ich.

Ukryte wyrazy: kompot, odlot, odpis, balkon, kundel, ponton, adres, mundur, rondel, garnek, bałwan, warkot, handel, hejnał, balkon, hutnik, kurnik, doktor, konduktor, kasjer

1 Pseudosłowa III (karta pracy: K 3, strona 5)

- **Cele:** doskonalenie techniki czytania, ćwiczenie percepcji wzrokowej.
- **Pomoce:** karta pracy „Pseudosłowa III”.

Zadanie ucznia polega na przeczytaniu wyrazów z karty pracy oraz połączeniu wyrazów podobnych, podkreśleniu w nich różnic i napisaniu wyrazów kojarzących się z odnalezionymi parami pseudostów.

» **Wyrazy ze zbiegami spółgłoskowymi I, II** (karty pracy: K 3, strony 6–7)

- **Cele:** doskonalenie techniki czytania i pisania (wyrazy ze zbiegami spółgłoskowymi), ćwiczenie percepcji wzrokowej.
- **Pomoce:** karty pracy „Wyrazy ze zbiegami spółgłoskowymi I, II”, czerwony długopis.

Zadanie ucznia polega na przeczytaniu wyrazów, podkreśleniu w nich błędów i napisaniu właściwie wyrazów.

» **Wyrazy ze zbiegami spółgłoskowymi III** (karta pracy: K 3, strona 8)

- **Cele:** doskonalenie techniki czytania i pisania (wyrazy ze zbiegami spółgłoskowymi), ćwiczenie pamięci wzrokowej.
- **Pomoce:** karta pracy „Wyrazy ze zbiegami spółgłoskowymi III”.

Zadanie ucznia polega na przeczytaniu wyrazów znajdujących się na karcie pracy, zapamiętaniu ich, a następnie wpisaniu w odpowiednie miejsca na karcie pracy.

» **Wyrazy o różnym typie i układzie sylab I** (karta pracy: K 3, strona 9)

- **Cele:** doskonalenie techniki czytania i pisania (wyrazy o różnym typie i układzie sylab).
- **Pomoce:** karta pracy „Wyrazy o różnym typie i układzie sylab I”.

Zadanie ucznia polega na przeczytaniu sylab umieszczonych na dachu chatki i skreśleniu co czwartej sylaby, by odczytać tajemnicę krasnala: „Sekret młodości: Biegam, skaczę, często pływam, w tańcu i w ruchu wypoczywam. Chipsów nie jadam, wodę pijam i o nauce nie zapominam!”

1) Wyrazy z sylab otwartych II (karta pracy: K 3, strona 10)

- **Cele:** doskonalenie techniki czytania (sylaby otwarte), ćwiczenie percepcji wzrokowej.
- **Pomoce:** karta pracy „Wyrazy z sylab otwartych II”, flamastry.

Zadanie ucznia polega na przeczytaniu wyrazów znajdujących na karcie pracy, podkreśleniu tym samym kolorem takich samych wyrazów i odnalezieniu wyrazu sensownego.

1) Wyrazy ze zbiegami spółgłoskowymi IV (karta pracy: K 3, strona 11)

- **Cele:** doskonalenie techniki czytania i pisania (wyrazy ze zbiegami spółgłoskowymi).
- **Pomoce:** karta pracy „Wyrazy ze zbiegami spółgłoskowymi IV”, flamastry: niebieski i czerwony.

Zadanie ucznia polega na przeczytaniu wyrazów powstałych z połączenia sylaby w kółku z sylabami na zewnątrz i otoczeniu czerwoną pętlą wyrazów sensownych oraz pętlą niebieską wyrazów bez znaczenia (pseudosłów), tak by narysować płatki kwiatków. Wybrane wyrazy należy napisać w odpowiednim miejscu na karcie pracy.

1) Wyrazy z sylab otwartych III (karta pracy: K 3, strona 12)

- **Cele:** doskonalenie techniki czytania (sylaby otwarte), ćwiczenie percepcji wzrokowej.
- **Pomoce:** karta pracy „Wyrazy z sylab otwartych III”, kredki.

Zadanie ucznia polega na przeczytaniu wyrazów znajdujących na karcie pracy i zaznaczeniu tym samym kolorem balonów z takimi samymi wyrazami.

1 Wyrazy ze zmiękczeniami (karty pracy: K 3, strony 13–17)

- **Cele:** doskonalenie techniki czytania i pisania.
- **Pomoce:** karty pracy „Wyrazy ze zmiękczeniami „si–ś”, „zi–ź”, „ni–ń”, „ci–ć”, „dzi–dź”, nożyczki, klej, flamastry, czyste kartki, 30 liczmanów, itp.

Zadanie ucznia polega na przeczytaniu wyrazów znajdujących na kartach pracy (np. „si–ś”) i zaznaczeniu zmiękczeń (np. „ś–si”) dwoma różnymi kolorami. Następnie wyrazy należy wyciąć i ułożyć tak, by nie było ich widać. Zabawa polega na naprzemiennym losowaniu wyrazów i czytaniu ich drugiej osobie, tak by zdecydowała ona, na którą kartę należy wyraz przykleić (osobna karta z wyrazami z „ś” i osobna karta z wyrazami z „si”). Za prawidłową odpowiedź otrzymuje się punkt w postaci guzika (kasztana). Wygrywa osoba, która zbierze ich więcej.

1 Wyrazy ze zbiegami spółgłoskowymi V (karta pracy: K 3, strona 18)

- **Cele:** doskonalenie techniki czytania i pisania (wyrazy ze zbiegami spółgłoskowymi), ćwiczenie percepcji wzrokowej.
- **Pomoce:** karta pracy „Wyrazy ze zbiegami spółgłoskowymi V”.

Zadanie ucznia polega na powtórzeniu wyrazów dyktowanych przez terapeutę i połączeniu liniami właściwych sylab na karcie pracy. Po wykonaniu zdania wyrazy należy napisać z pamięci.

Wyrazy do podyktowania: truskawka, krasnoludek, trawka, krokusy, blondyn, krokodyl, skarpetka, promienie, komplet, nakrętka, mikrofon.

1 Wyrazy o różnym typie i układzie sylab II karta pracy: K 3, strona 19)

- **Cele:** doskonalenie techniki czytania i pisania (wyrazy o różnym typie i układzie sylab).
- **Pomoce:** karta pracy „Wyrazy o różnym typie i układzie sylab II”.

Zadanie ucznia polega na przeczytaniu sylab, następnie skreśleniu co drugiej sylaby i odczytaniu zaszyfrowanego tekstu. Odszyfrowany tekst należy napisać.

Odszyfrowany tekst: *Pośród łąk i pośród pól mknie w podskokach stary król – płaszczy utopił w wielkim stawie, jabłko ukrył w gęstej trawie, a koronę szczero-*

złotą wepchnął w grząskie czarne błoto. Pośród łąk i pośród pól mknie w podskokach stary król – berło wrzucił do potoku i ma wreszcie święty spokój*.

1) Wyrazy z sylab zamkniętych II (karta pracy: K 3, strona 20)

- **Cele:** doskonalenie techniki czytania i pisania (wyrazy z sylab zamkniętych).
- **Pomoce:** karta pracy „Wyrazy z sylab zamkniętych II”.

Zadanie ucznia polega na przeczytaniu sylab na listkach i połączeniu ich w taki sposób, by utworzyć sensowne wyrazy. Wyrazy te należy wpisać w odpowiednie miejsce na karcie pracy.

1) Pseudosłowa IV, V (karty pracy: K 3, strony 21–22)

- **Cele:** doskonalenie techniki czytania (pseudosłowa o różnym typie i układzie sylab).
- **Pomoce:** karty pracy „Pseudosłowa IV, V”, nożyczki.

Lokomotywy oraz wagoniki z kart pracy należy wyciąć. Zadanie ucznia polega na przeczytaniu wyrazów na wagonikach i ułożeniu dwóch pociągów. Jeden pociąg powinien ciągnąć wagoniki z wyrazami niemającymi sensu (pseudosłowami), drugi pociąg wagoniki z sensownymi wyrazami.

1) Wyrazy ze zbiegami spółgłoskowymi VI, VII, VIII

(karty pracy: K 3, strony 23–25)

- **Cele:** doskonalenie techniki czytania i pisania (wyrazy ze zbiegami spółgłoskowymi), ćwiczenie pamięci wzrokowej.
- **Pomoce:** karty pracy „Wyrazy ze zbiegami spółgłoskowymi VI, VII, VIII”, nożyczki, klej.

Zadanie ucznia polega na przeczytaniu sylab z karty pracy „Wyrazy ze zbiegami spółgłoskowymi VI”, wycięciu ich i doklejeniu do sylab na karcie pracy „Wyrazy ze zbiegami spółgłoskowymi VII”, tak aby powstały sensowne wyrazy. Utworzone wyrazy należy zapamiętać i uzupełnić nimi kartę pracy „Wyrazy ze zbiegami spółgłoskowymi VIII”.

* Małgorzata Strzałkowska, *Król*, [w:] *Rym cym cym, rym cym cym, gdzieś mi z głowy uciekł rym*, Jacek Santorski & Co, Warszawa 2007.

1) Wyrazy o różnym typie i układzie sylab V

(karta pracy: K 3, strona 26)

- **Cele:** doskonalenie techniki czytania (wyrazy o różnym typie i układzie sylab), ćwiczenie percepcji wzrokowej.
- **Pomoce:** karta pracy „Wyrazy o różnym typie i układzie sylab V”.

Zadanie ucznia polega na przeczytaniu sylab znajdujących się w pętlach na karcie pracy, skreśleniu w nich sylab „tra” i odczytaniu zdań.

Odpowiedzi: Uwielbiam ciasteczka posypane kosmicznym pyłem. Przepadam za koktajlem z gorących meteorytów. Najchętniej przegryzam przekąski z zardzewiałej stali. Polecam wszystkim danie z poszatkowanej mgławicy.

2) Pseudosłowa VI (karta pracy: K 3, strona 27)

- **Cele:** doskonalenie techniki czytania (pseudosłowa o różnym typie i układzie sylab), ćwiczenie percepcji wzrokowej.
- **Pomoce:** karta pracy „Pseudosłowa VI”.

Zadanie ucznia polega na przeczytaniu wyrazów znajdujących się na żaglach żaglówek i odnalezieniu wśród nich wyrazów składających się z innych liter niż pozostałe.

Odpowiedzi: krawto, kerot, sorsyt, kalki, sontro.

3) Wyrazy o różnym typie i układzie sylab VI

(karta pracy: K 3, strona 28)

- **Cele:** doskonalenie techniki czytania.
- **Pomoce:** karta pracy „Wyrazy o różnym typie i układzie sylab VI”.

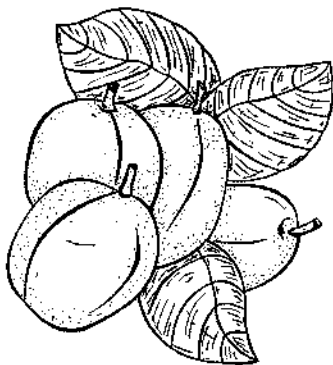
Zadanie ucznia polega na przeczytaniu zdań na karcie pracy i połączeniu ich z obrazkami, z którym im się kojarzą.

Pseudosłowa I (ćwiczenie: K 2, strona 1)

1 Przeczytaj poniższe zestawy wyrazów. W każdym z nich podkreśl wyraz oznaczający nazwę owocu. Zapamiętaj je i uzupełnij nimi diagram na karcie pracy „Pseudosłowa II”.

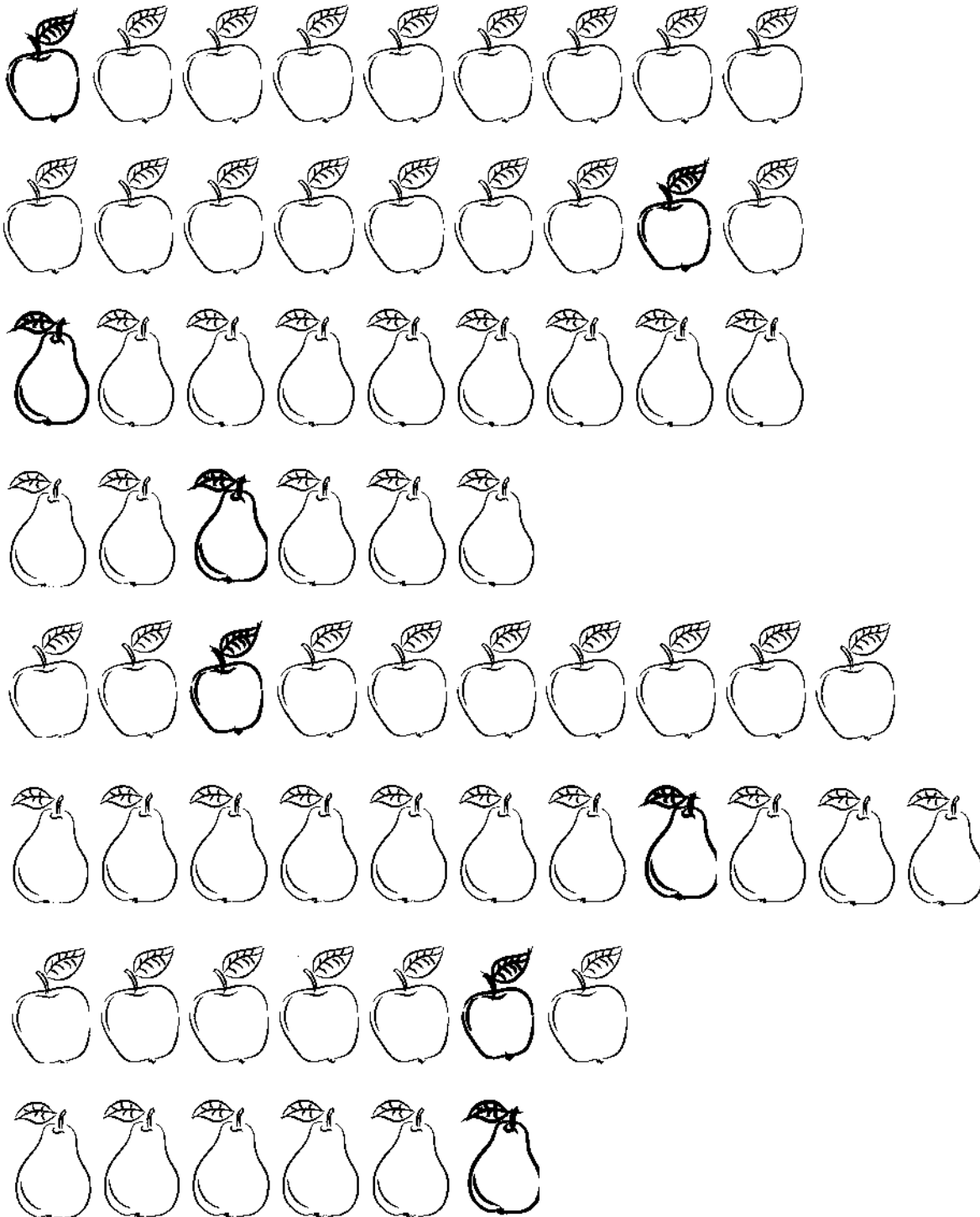
wonograni	traskówka	pomareńcze	cytrana
winogrono	traskuwak	pamorancza	tracyna
nowigrano	skatrawyk	pomarańcza	cytruna
garnowina	truskawek	porameńczo	cytryna
winagrino	truskawka	rańmapocza	cutryna
czemiereś	anonos	brzeskwino	manyli
czareśnia	ananas	brzoskwania	namalin
czoreniaś	anonso	drzoskwinió	maliny
czereśnie	anonas	brzaskwiani	namyli
niareścze	sannano	<i>brzoskwinia</i>	<i>manily</i>

Pseudosłowa II (ćwiczenie: K 2, strona 1)

1 Wpisz na owocach wyrazy zapamiętane z poprzedniego ćwiczenia. Litery w pogrubionych kratkach czytane po kolei utworzą hasło.

hasło: _____

16U1012

Blank handwriting practice lines consisting of multiple horizontal lines.

wa	ta	to	ry
!!	sy	ty	lu
ki	lo	dy	my
ma	ki	no	ry
da	ma	ki	no
no	ra	da	ry
le	ki	wa	!!
ka	ty	je	my
ta	sy	ta	ma
ba	ba	ra	ki

16U1012

Wyrazy z sylab otwartych I (ćwiczenie: K 2, strona 1)

kom rot ran ten **maw** od lot pot sok kar ten la od pis dum mas lad san
 bal kon **la** ton mom nan tek nɪn ma kol log del kun del pon tew der pon
 ton lis son boj ad res la **ke** war **mun** dur nar ren ga ra ron del nam
 mar sed del lin lo na la dew gar nek **ka** reb tor la na won te bał wam
 mac cew li war kot ni ne pe nac han del mok kom ni **ce** hej nat **se** dek
 kor bal kon se ki fik **mu** ke hut nik ce nu bil kic kur nɪk nik lab nil kil
 nok lam lo po par wer **na** to dok tor sa mo kon duk tor **no** ma la **kaa** jer

Czas I: _____

Czas II: _____

Czas III: _____

Przeczytaj łańcuch sylab trzy razy. Za każdym razem zmierz czas. Za którym razem przeczytałeś najszybciej? Poszukaj 20 wyrazów ukrytych w łańcuchu sylab. Napisz je na osobnej kartce.

Wyrazy z sylab zamkniętych I (ćwiczenie: K 2, strona 1)

Pseudosłowa III (ćwiczenie: K 2, strona 1)

- 1 Przeczytaj poniższe wyrazy, a następnie połącz w pary wyrazy podobne. Podkreśl w nich litery i sylaby, którymi się różnią. Poniżej napisz wyraz kojarzący się z odnalezionymi parami pseudosłów.

sokwewierówka

klimotisacjo

reklimecia

encaklopidio

razerwacjo

sokwawiarówka

riprizenticjo

segrigitar

perspikdowa

drikerka

resirficja

pirspiktawo

raklimacjo

rigulmanin

sagregetor

regulminin

ancyklapedio

reprizendacjo

drakirko

klamotizacje

Wyrazy ze zbiegami spółgłoskowymi I (ćwiczenie: K 2, strona 2)

1 Zabaw się w nauczyciela. Przeczytaj poniższe wyrazy. Zostały w nich popełnione błędy. Podkreśl je czerwonym długopisem, zaznacz na marginesie liczbę błędów. Następnie napisz je poprawnie poniżej.

klaska, kastki, konplet,
snutmo, plondyn, kraplo,
kamkurs, brostakałt, plocki,
sdolica, stateczek, ogrodek,
pingwim, telegrom,
okworium, legarstwo

16U1012

Wyrazy ze zbiegami spółgłoskowymi II (ćwiczenie: K 2, strona 2)

1

Zabaw się w nauczyciela. Przeczytaj poniższe wyrazy. Zostały w nich popełnione błędy. Podkreśl je czerwonym długopisem, zaznacz na marginesie liczbę błędów. Następnie napisz je poprawnie poniżej.

skawranek, stownik,
tromwoj, traskuwki,
wielbtąd, wimagrono,
łardka, łonella, wietruk,
niasteczko, droszka,
maprowa, odjozd, pajozd,
stadola, cem tynetr

16U1012

Wyrazy ze zbiegami spółgłoskowymi III (ćwiczenie: K 2, strona 2)

1 Przeczytaj wyrazy. Postaraj się je zapamiętać. Dla ułatwienia połącz je kolejno liniami i wymyśl historyjkę z ich użyciem. Następnie zagnij kartę wzdłuż linii tak, by nie było widać przeczytanych wyrazów.

s p ł y w

w z r o k

b ł y s k

s k ł a d

z m r o k

f r o n t

s k ł o n

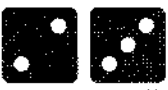
z w r o t

s k l e p

s k r ę t

2 Uzupełnij brakujące litery na klockach, tak by powstały wyrazy z pierwszej części ćwiczenia.

z   tz   ks   ps   tf   tb   ks   ws   ns   dw   k

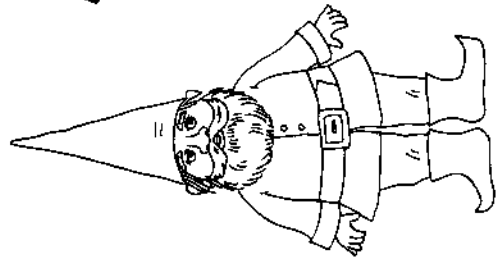

Wyrazy o różnym typie i układzie sylab I (ćwiczenie: K 2, strona 2)

Przeczytaj sylaby umieszczone na dachu chatki krasnala. Jeżeli chcesz poznać jego sekret, skreśl co czwartą sylabę i odczytaj ponownie. Tajemnicę napisz na kartce i zachowaj.

se kret mto kra doś ci
 bie dREW gam ska czę stos
 częs to pły wal wam w tań
 bru cu i w nik ru chu
 wy blad po czy wam nim chi psów
 nie drab ja dam wo gim dę po
 pi krup jam i o rew na u ce
 klam nie za po ptas mi nam!

16U1012

Wyrazy z sylab otwartych II (ćwiczenie: K 2, strona 3)

1 Przeczytaj wyrazy. Takie same wyrazy zaznacz takimi samymi kolorami. Wśród wyrazów bez znaczenia poszukaj wyrazu sensownego.

Wyrazy w kształtach:

- Circle: bade
- Rectangle: bady
- Pentagon: bide
- Oval: beda
- Rectangle: *bodi*
- Triangle: bobi
- Rectangle: buda
- Starburst: bibe
- Pentagon: debo
- Trapezoid: bybo
- Oval: dabi
- Triangle: deda
- Rectangle: *dabu*
- Oval: bade
- Starburst: dubo
- Circle: buda
- Pentagon: dubo
- Rectangle: *bybo*
- Trapezoid: deda
- Rectangle: bide
- Starburst: dabu
- Triangle: bady
- Rectangle: beda
- Starburst: debo
- Oval: bibe
- Pentagon: **bodi**
- Rectangle: *dabi*
- Oval: bobi

16J1012

Wyrazy ze zbiegami spółgłoskowymi IV (ćwiczenie: K 2, strona 3)

Przeczytaj wyrazy powstałe z połączenia sylaby w kółku z sylabami na zewnątrz. Otocz czerwoną pętlą sylaby, które tworzą wyrazy sensowne, oraz pętlą niebieską sylaby, tworzące wyrazy bez znaczenia (pseudosłowa). Pętle rysuj tak, aby utworzyły płatki kwiatków. Zapisz 10 wybranych wyrazów.

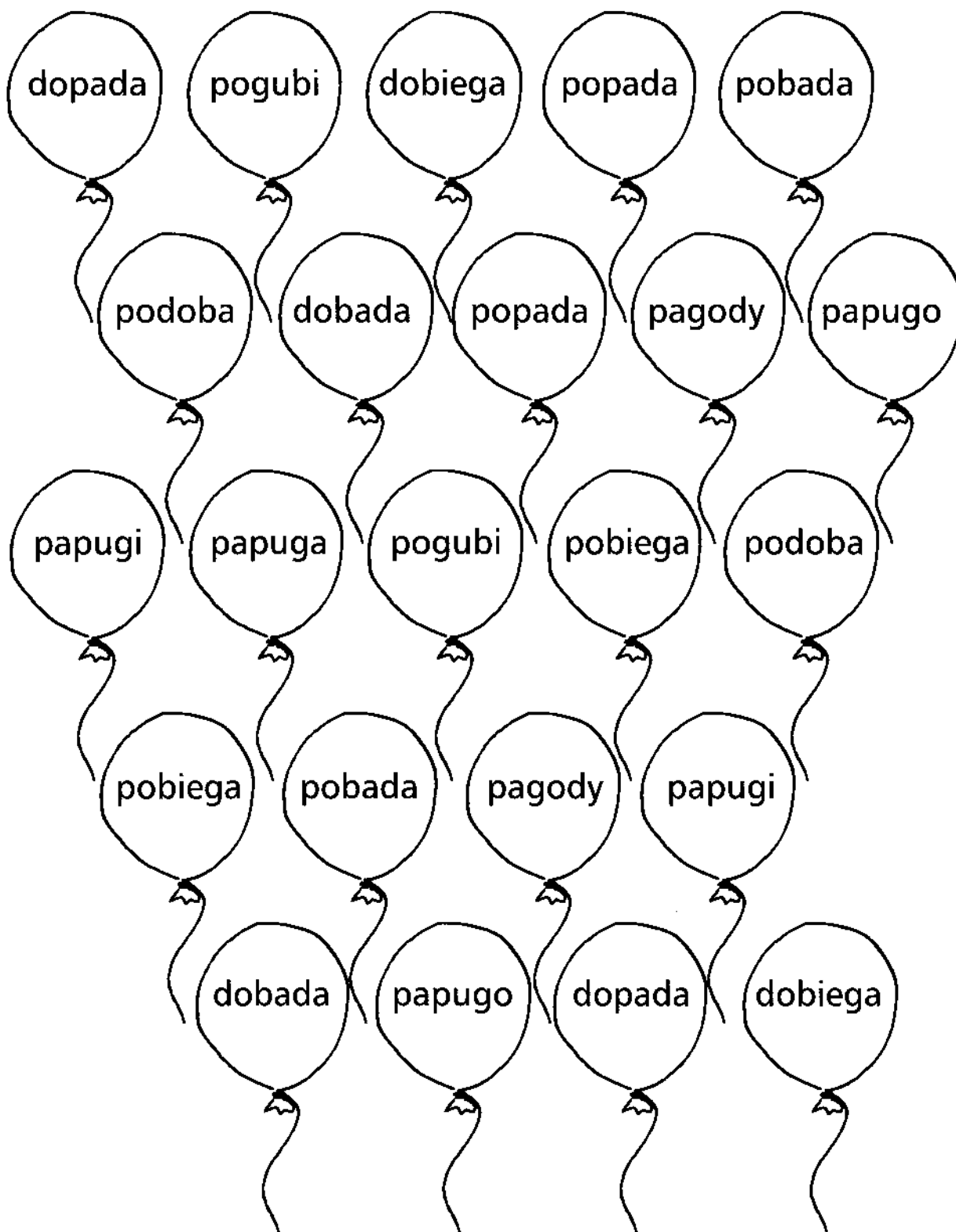
16U1012

Wyrazy z sylab otwartych III (ćwiczenie: K 2, strona 3)

1 Przeczytaj wyrazy na balonach. Balony z takimi samymi wyrazami zaznacz tym samym kolorem. Który balon występuje tylko raz?

18U1012

Wyrazy ze zmiękczeniami „si-ś” (ćwiczenie: K 2, strona 4)

czereśnia	Piotruś	siwa
gęsi	posiłek	struś
głośno	prosięta	ślimak
jesień	prosimy	śnieg
kosimy	siano	śpiwór
księżyc	sikorki	świeca
liście	silny	taśma
łososie	siostra	tysiąc
nasionka	siódmy	zaprosili
osiedle	sitko	Zosia

16U1012

Wyrazy ze zmiękczeniami „zi–ź” (ćwiczenie: K 2, strona 4)

zięba	weź	zimować
gałąź	właź	zimowisko
groźba	woźnica	ziółko
guziki	wziąć	złaź
Kazio	wzięłam	zmrozić
kozica	ziarno	Zuzia
koziółek	zielone	źle
koziorożec	zima	źrebak
paź	zimno	źrenica
późno	zimorodek	źródło

16U1012

Wyrazy ze zmiękczeniami „ni-ń” (ćwiczenie: K 2, strona 4)

bańka	koniec	ognisko
baśń	konik	pończochoy
dłoń	koń	skończmy
gniazdo	końce	słońce
imieniny	kończy	słoniątko
jagnięta	tańcuch	słonica
jeleń	nici	szkodniki
jesień	niebo	tańczy
koniczyna	niosę	tornister
konie	nitka	uczeń

16U1012

Wyrazy ze zmiękczeniami „ci-ć” (ćwiczenie: K 2, strona 4)

bociany	cisza	paproć
ciemno	torcik	postać
kociot	wycinanka	pisać
ciupaga	ćma	kopać
pociągi	boćki	lepić
kocięta	ćwiczny	łokieć
cis	ćwikła	długość
berecik	ćwierka	Maciuś
nuci	ćwiartka	gość
kocica	ćwierćnuta	gości

16U1012

Wyrazy ze zmiękczeniami „dzi-dź” (ćwiczenie: K 2, strona 4)

brodzik	dziupla	rodzice
budzik	dźwięczy	rodzina
dziadek	dźwięk	słodzić
dziąsło	dźwigać	śledzie
dzielny	dźwigi	śledź
dziękuję	goździki	tydzień
dzik	gwóźdź	urodziny
dziobie	łabędź	wiedźma
dzióbek	niedźwiadek	źdźbła
dzisiaj	niedźwiedź	zołądź

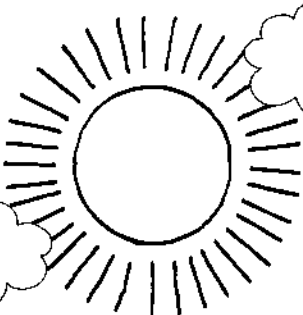

16U1012

Wyrzy z zbiegami spółgłoskowymi V (ćwiczenie: K 2, strona 4)

sy
ka
pleł
nie
fon
dył
dek
krét
pet
ko
na
ka
kom
dyn
mie
ku
ka
mi
ka
lu
pro
skar
blon
no
kaw
kro
traw
kras
trus

16U1012

Wyrazy z sylab zamkniętych II (ćwiczenie: K 2, strona 5)

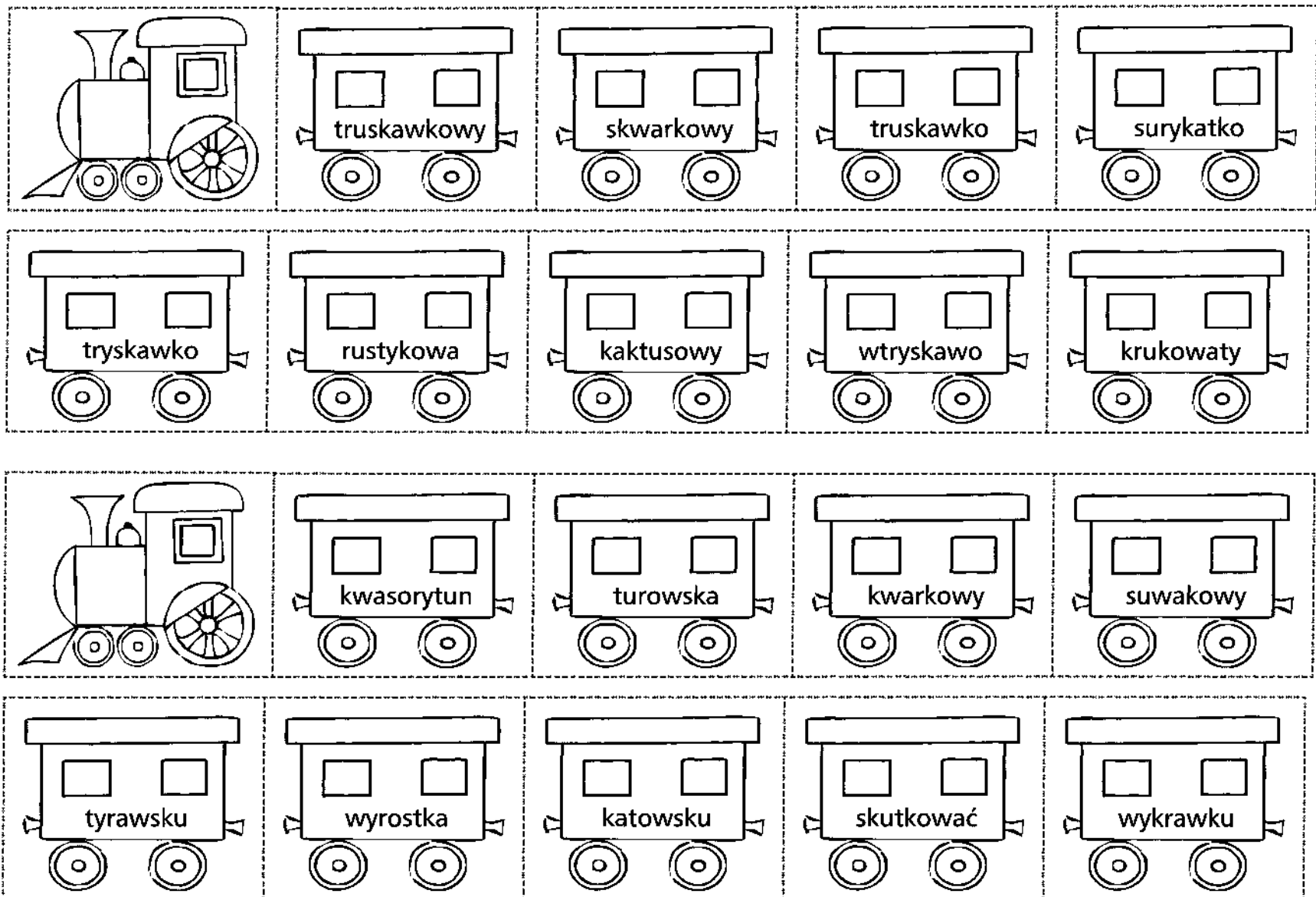
1 Przeczytaj sylaby na listkach drzewa. Utwórz wyrazy poprzez połączenie ich. Wyrazy wpisz w liniaturze.

The tree contains the following syllables in its leaves:

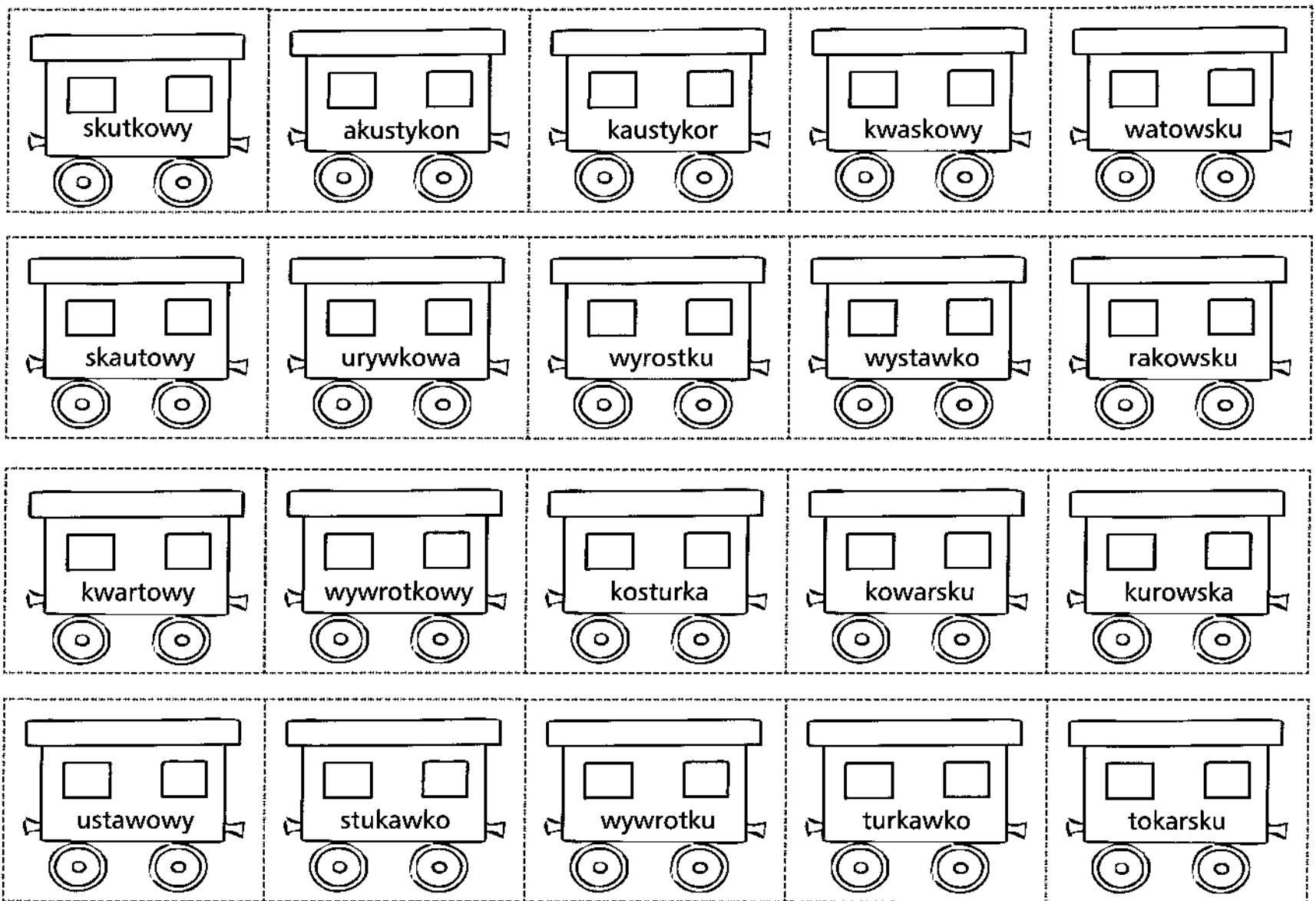
- lis, od
- mos, suk, bal
- kom, dyk, tek, lot
- tek, kon, in, pot
- kun, pon, bor, kas
- jer, ton
- del

Below the tree, there are two vertical lines leading to a writing area with horizontal lines. At the bottom, there is a row of grass tufts.

16U1012

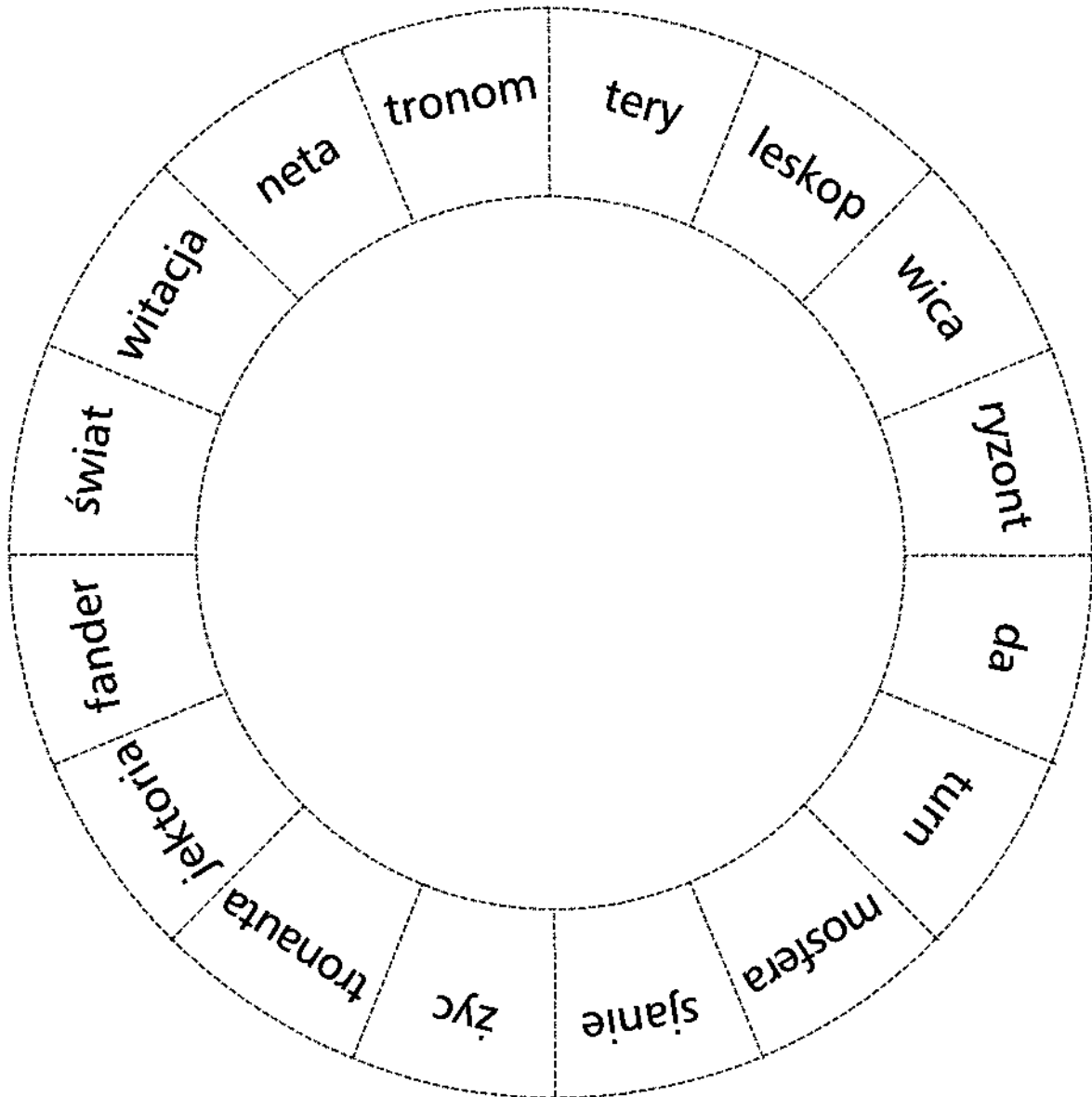
Pseudostłowa V (ćwiczenie: K 2, strona 5)

Wyrazy ze zbiegami spółgłoskowymi VI (ćwiczenie: K 2, strona 5)

16U1012

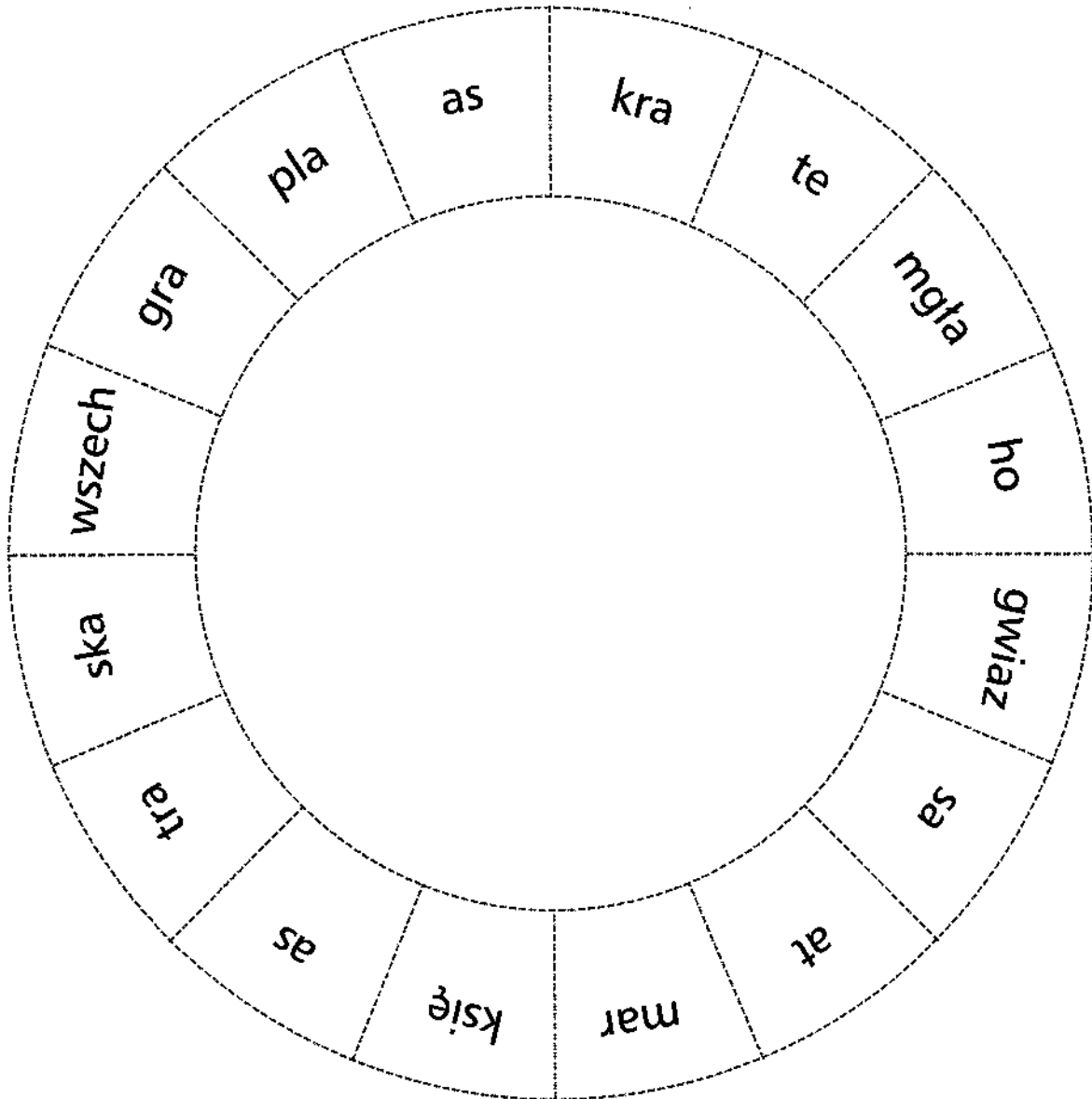

Wyrazy ze zbiegami spółgłoskowymi VII (ćwiczenie: K 2, strona 5)

Do każdej sylaby na okręgu doklej sylabę wyciętą z karty pracy (VI), tak, aby powstały sensowne wyrazy. Zapamiętaj je.

16U1012

Wyrazy ze zbiegami spółgłoskowymi VIII (ćwiczenie: K 2, strona 5)

1 Uzupełnij puste miejsca, tak aby powstały wyrazy z karty pracy „Wyrazy ze zbiegami spółgłoskowymi VII”. Następnie zagnij kartę wzdłuż narysowanej linii, tak aby nie było widać napisanych przez Ciebie wyrazów, i ponownie uzupełnij luki w wyrazach.

as.....

kra.....

.....leskop

.....wica

ho.....

.....da

sa.....

at.....

mar.....

.....życ

.....tronauta

tra.....

.....fander

wszech.....

gra.....

.....neta

.....tronom

.....tery

te.....

mgła.....

.....ryzont

gwiaz.....

.....turn

.....mosfera

.....sjanie

księ.....

as.....

.....jektoria

ska.....

.....świat

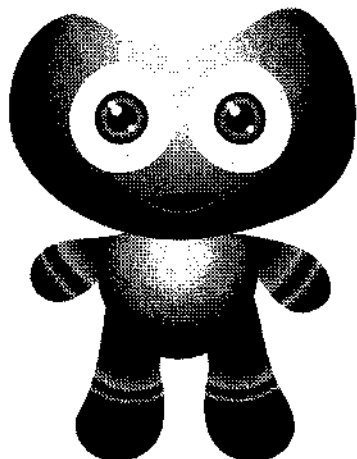
.....witacja

pla.....

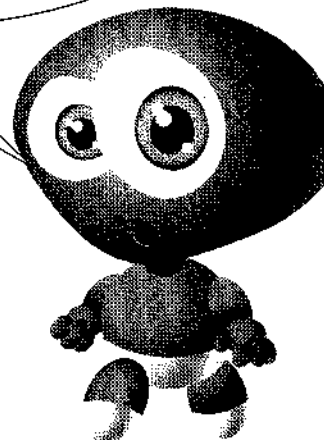
Wyrazy o różnym typie i układzie sylab V (ćwiczenie: K 2, strona 6)

1 Przeczytaj sylaby. Następnie skreśl sylaby „tra” i odczytaj ponownie, a dowiesz się, co jadają ufoludki.

U tra wiel tra biam tra cias tra
tecz tra ka tra po tra sy tra pa tra ne tra
kos tra micz tra nym tra py tra lem.

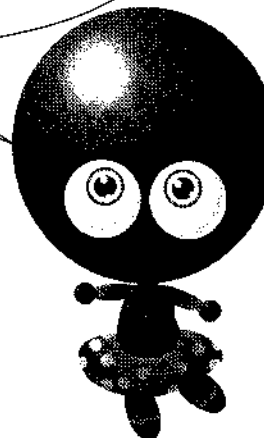
tra Prze tra pa tra dam tra za
tra kok tra taj tra lem tra z tra go
tra rą tra cych tra me tra te tra
o tra ry tra tów.

Naj tra chęć tra niej
tra prze tra gry tra zam tra prze
tra kąs tra ki tra z tra zar tra dze
tra wia tra lej tra st tra ali.

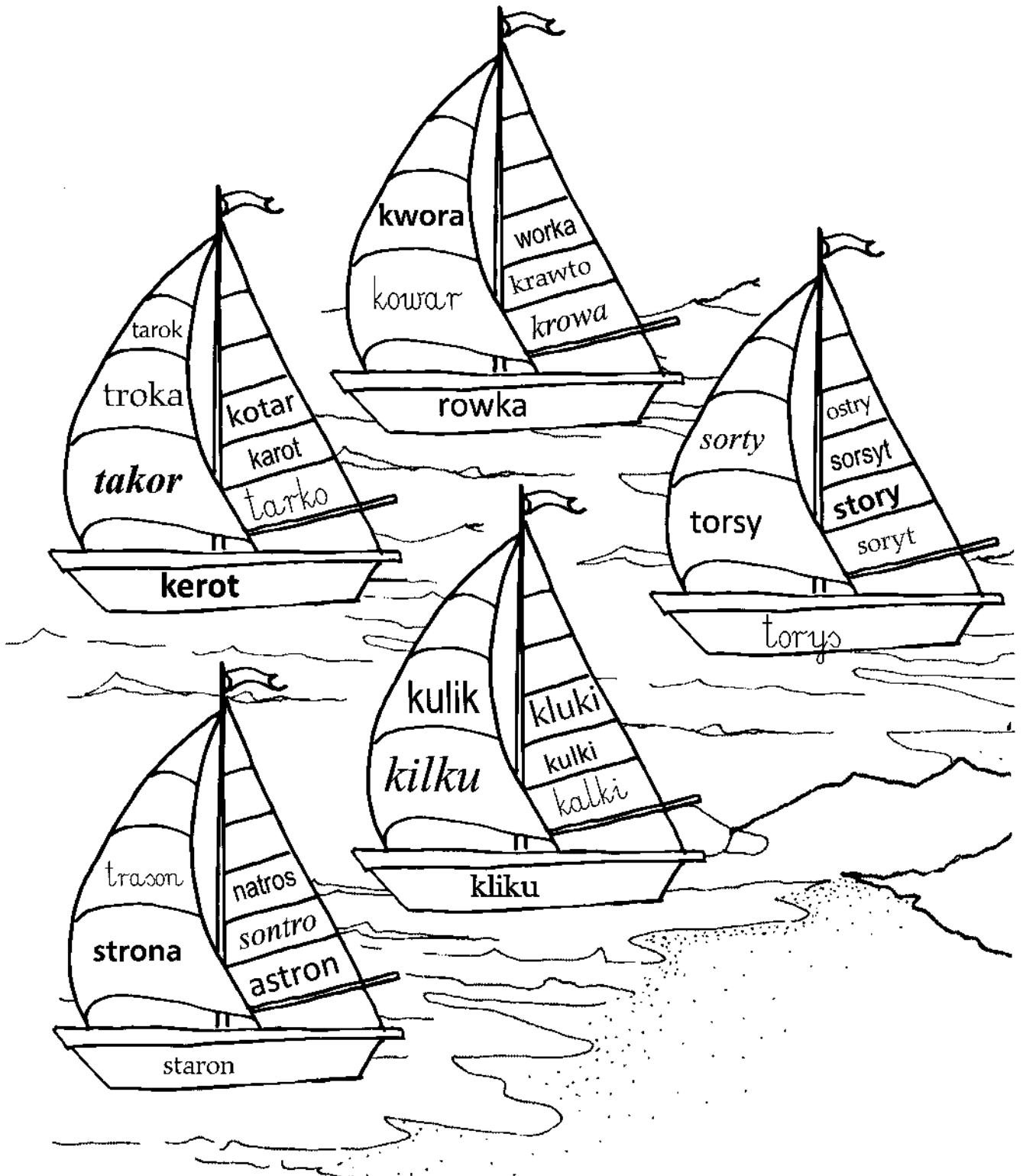
tra Po tra le tra cam tra wszys
tra tkim tra da tra nie tra z tra po tra
szat tra ko tra wa tra nej tra
mgła tra wi tra cy.

Pseudosłowa VI (ćwiczenie: K 2, strona 6)

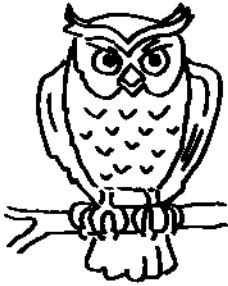
- 1 Przeczytaj wyrazy znajdujące się na żaglach żaglówek. Na każdym z nich znajdź jeden wyraz, który składa się z innych liter niż pozostałe wyrazy. Zaznacz go.

Wyrazy o różnym typie i układzie sylab VI (ćwiczenie: K 2, strona 6)

1 Przeczytaj zdania i połącz je z odpowiednimi obrazkami.

Ptaka potrafiący naśladować mowę ludzką.
Ptak naśladowujący rozmówcę.

Opukuje drzewa w poszukiwaniu korników.
Skrzydlaty doktor drzew.

Drapieżny ptak nocny.
Kojarzy się z mądrością.
Pohukuje nocą.
Poluje nocą na drobne gryzonie.
Ptak o dużych oczach i hakowatym dziobie.

Lubi gruchać na dachach.
Jest symbolem pokoju.
Skrzydlaty listonosz.

Klekoce w gnieździe na stodole.
Przylatuje do nas wiosną.
Ptak podobny do czapli.
Zwiastuje wiosnę.

Zasada I „rz” wymienia się na „r”.**1) Wyrazy pokrewne z „rz” wymiennym (karta pracy: K 5, strona 1)**

- **Cel:** poznanie i utrwalenie zasady pisowni „rz” – „r”.
- **Pomoce:** karta pracy „Wyrazy pokrewne z rz wymiennym”.

Uczniowie otrzymują karty pracy. Ich zadaniem jest wypisanie z tabeli wyrazów z „rz” oraz dopisanie do nich wyrazów pokrewnych, w których następuje wymiana „rz”–„r”.

Rozwiązanie: mędrzec, mierzyć, futrzak, tworzyć, zachmurzenie, gitarzysta, powtórzenie, wynurzyć, skórzany, wietrzny, rowerzysta, gorzki.

W drugim ćwiczeniu zadaniem uczniów jest dopisanie samogłosek do podanych liter tak, aby utworzyć wyrazy z ćwiczenia pierwszego.

1) „Rz” wymienne w deklinacji (karta pracy: K 5, strona 2)

- **Cel:** utrwalenie zasady ortograficznej „rz” – „r”.
- **Pomoce:** karta pracy „Rz wymienne w deklinacji”, przybory do pisania.

Nauczyciel rozdaje uczniom karty pracy z ilustracjami. Ich zadaniem jest podpisanie rysunków rzeczownikiem w mianowniku i w przypadku, w którym następuje wymiana „r” na „rz”.

W drugim ćwiczeniu umieszczono zaszyfrowane wyrazy z ćwiczenia 1. Zadaniem uczniów jest rozszyfrowanie rozsypanek literowych, zapisanie właściwych wyrazów i dopisanie do nich formy, w której „rz” wymienia się na „r”.

Rozwiązanie: murze, worze, wzorze, kamerze, klawiaturze, komputerze, serze, zegarze, chórze, telewizorze, termometrze, kalkulatorze.

» Wykreślanka (karta pracy: K 5, strona 3)

Cel: utrwalenie zasady ortograficznej „rz” – „r”, ćwiczenie syntezy wzrokowej i spostrzegawczości wzrokowej.

Pomoce: karta pracy „Wykreślanka”, przybory do pisania.

Uczniowie otrzymują karty pracy. Ich zadaniem jest odnalezienie w wykreślance ośmiu wyrazów z „rz” wymiennym oraz ośmiu wyrazów pokrewnych, w których „rz” wymienia się na „r”. Po wykreśleniu wszystkich słów uczniowie wypisują pary wyrazów pod tabelą oraz zaznaczają kolorem zielonym litery przed i po wymianie.

Rozwiązanie: mierzyć, iskrzyć, starzec, morze, orzeł, wierzyć, wzorzec, oparzyć.

Zasada II „rz” pisze się po spółgłoskach p, b, t, d, k, g, j, w, ch.

» Język spółgłoskowy

Cel: zapamiętanie szeregu spółgłosek, po których pisze się „rz”.

Przebieg ćwiczenia:

Poznanie „języka spółgłoskowego” – prowadzący prosi, aby wskazani uczniowie dopasowali i wypowiedzieli spółgłoski opozycyjne do głosek wypowiedzianych przez niego (p –..., t –..., k –...), a cała grupa wyrecytowała na koniec „j, w, ch”.

Rytmiczne recytowanie par spółgłosek opozycyjnych oraz zakończenia „j, w, ch” powtarza się kilkakrotnie w celu utrwalenia brzmienia i kolejności szeregu spółgłoskowego.

Dialogi – prowadzący dzieli uczestników na pary. Zadaniem uczniów będzie prowadzenie dialogów w „języku spółgłoskowym” (wolno używać tylko spółgłosek: p, b, t, d, k, g, j, w, ch, w podanej kolejności). Pozostali uczestnicy zabawy odgadują, o czym rozmawia obserwowana para uczniów.

Osoba, która odgadła, przedstawia dialog ze swoim partnerem.

1 Pajęczyna

Cele: utrwalenie zasady ortograficznej „rz” po spółgłoskach, ćwiczenie pamięci słuchowej sekwencyjnej.

Pomoce: kłębek włóczki lub piłka, zeszyty do treningu ortograficznego, przybory do pisania.

Zabawa polega na ustnym budowaniu zdań, w których każde słowo będzie rozpoczynać się kolejną głoską z „języka spółgłoskowego” (p, b, t, d, k, g, j, w, ch). Jednocześnie w trakcie zabawy uczestnicy tworzą pajęczynę z włóczki. Ćwiczenie rozpoczyna nauczyciel. Wypowiada pierwsze słowo (rozpoczynające się głoską p) i przytrzymując koniec nici, rzuca kłębek do wybranego ucznia. Ten powtarza pierwsze słowo i dodaje swoje (na głoskę b), a następnie, przytrzymując nić, rzuca kłębek do kolejnego uczestnika.

Każdy następny uczeń powtarza poprzednie słowa i dodaje swoje rozpoczynające się kolejną głoską z języka spółgłoskowego i rzuca kłębek do kolejnej osoby, przytrzymując włóczkę. Zabawa toczy się dalej, aż powstanie zdanie składające się z siedmiu słów.

Ćwiczenie można powtórzyć, układając kolejne zdanie i rzucając kłębek w taki sposób, aby zwinąć włóczkę.

Po zwinięciu pajęczyny uczniowie zapisują zbudowane zdania w zeszytach do treningu ortograficznego. Tę samą zabawę można przeprowadzić z użyciem piłki lub woreczka z grochem. W takim przypadku uczniowie będą budować niewidzialną pajęczynę

1 Krąg (karta pracy: K 5, strona 4)

Cele: utrwalenie zasady ortograficznej „rz” po spółgłoskach, ćwiczenie płynności słownej.

Pomoce: karta pracy „Krąg”, przybory do pisania, brystol, flamastry lub tablica i kreda.

Uczniowie otrzymują karty pracy, na których znajduje się krąg podzielony na dziewięć części. Nauczyciel prosi uczestników treningu o wpisanie do każdej części kręgu dwóch lub większej ilości słów, w których dwuznak „rz” występuje po określonej spółgłosce. Na wykonanie zadania uczniowie otrzymują pięć minut.

W tym czasie nauczyciel rysuje krąg na arkuszu brystolu lub na tablicy. Po upływie wyznaczonego czasu prowadzący zaprasza kolejnych uczniów do tablicy i prosi, aby wpisali swoje wyrazy do pierwszej części kręgu (uczniowie wypełniają wspólnie okrąg w kolejności odpowiadającej językowi spółgłoskowemu: pierwsza część – P, druga – B, trzecia – T itd.). Za każdy wpisany wyraz uczniowie otrzymują jeden punkt. Podczas wypełniania kręgu uczniowie zapisują wyrazy kolegów w swoich kartach pracy.

Po zakończeniu ćwiczenia nauczyciel podsumowuje punktację.

W drugim ćwiczeniu prowadzący dzieli uczniów na dwuosobowe grupy i prosi o napisanie opowiadania z jak największą ilością wyrazów z kręgu. Po wykonaniu zadania następuje odczytanie prac. Zwycięża ta grupa, której udało się użyć w historyjce najwięcej wyrazów z „rz” po spółgłoskach. Prace uczniów można opublikować w gazetce szkolnej lub umieścić na tablicy w gabinecie do terapii.

1 Ciąg literowy (karta pracy: K 5, strona 5)

- **Cele:** utrwalenie zasady pisowni, ćwiczenie czujności ortograficznej, spostrzegawczości i syntezy wzrokowej.
- **Pomoce:** karta pracy „Ciąg literowy”, przybory do pisania.

Prowadzący rozdaje uczniom karty pracy. Ich zadaniem jest odnalezienie w szeregu literowym wyrazów z „rz” po spółgłoskach oraz wpisanie ich do odpowiednich tabel znajdujących się na karcie.

Zasada III „rz” pisze się w zakończeniach -arz, -erz w rzeczownikach rodzaju męskiego.

1) Fraszka

- Cel: poznanie zasady „rz” w zakończeniach -arz, -erz.

Uczniowie siadają w kole i wystukują rytm podany przez nauczyciela (np. trzy ósemki, pauza ósemkowa). Prowadzący na tle podkładu rytmicznego wypowiada fraszkę:

Gdy słyszysz arz lub erz w rzeczownikach rodzaju męskiego, to szybko się do pracy bierz i „rz”* wpisz do niego.

* czytaj „er zet”

Następnie, mówiąc po raz kolejny, w wybranych fragmentach fraszki wskazuje poszczególnych uczniów, którzy dopowiadają tekst:

Gdy słyszysz arz lub....., w rzeczownikach rodzaju....., to szybko się do pracy....., i „rz” wpisz do.....

Przy kolejnych powtórzeniach, nauczyciel częściej wskazuje uczniów, którzy dopowiadają brakujące słowa:

Gdy..... arz lub....., w..... rodzaju....., to..... się do..... i rz..... do.....

2) Dyrygent

- Cel: zapamiętanie zasady „rz” w zakończeniach -arz, -erz.

Nauczyciel wskazuje jednego ucznia, który wychodzi z sali. W tym czasie pozostali wybierają osobę, która będzie dyskretnie „dyktować” gesty lub rytmy pozostałym uczestnikom zabawy. Gdy uczeń wraca do sali, uczestnicy rytmicznie recytują fraszkę, wykonując rytmy i gesty podawane przez kolegę. Zadaniem ucznia jest odgadnięcie, kto jest dyrygentem.

**1 Zawody I, II (karty pracy: K 5, strony 6–7) **

Cel: utrwalenie zasady pisowni „rz” w zakończeniach -arz, -erz.

Pomoce: karty pracy „Zawody I, II”, przybory do pisania.

Uczniowie otrzymują karty pracy. Ich zadaniem będzie rozszyfrowanie rozsypanek literowych i zapisanie nazwy zawodu w liniaturze.

Ćwiczenie pierwsze na karcie pracy „Zawody” polega na dopisaniu do podanych definicji odpowiednich nazw profesji.

W kolejnym ćwiczeniu uczniowie układają i zapisują definicje trzech wybranych słów z ćwiczenia 1, następnie podają swoją kartę pracy koledze siedzącemu po prawej stronie i dopisują do zagadek sąsiada właściwe hasła.

**1 Kalambury **

Cel: utrwalenie zasady ortograficznej „rz” w zakończeniach -arz, -erz.

Pomoce: kartki papieru, przybory do pisania, tablica i kreda.

Nauczyciel dzieli uczniów na dwie grupy i prosi ich o przygotowanie listy 10 rzeczowników rodzaju męskiego zakończonych częstką -arz lub -erz. Zespół, który jako pierwszy zakończy pracę nad listą wyrazów, otrzymuje prawo do rozpoczęcia zabawy. Przedstawiciel grupy losuje sposób przedstawiania hasła poprzez rzut kostką – parzysta ilość oczek oznacza ilustrację ruchową, nieparzysta – graficzną. Podczas zabawy przedstawiciele obu grup naprzemiennie ilustrują swoje hasła.

Zasada IV „rz” w zakończeniach -mistrz, -mierz.

1) Fraszka

Cel: poznanie zasady pisowni „rz” w zakończeniach -mistrz i -mierz.

- **Pomoce:** papier techniczny A3, przybory kreślarskie i malarskie, zeszyty do treningu ortograficznego, przybory do pisania.

Nauczyciel wypowiada fraszkę:

Każdy mistrz i wszystkie mierce
mają „rz”* na papierze.

* czytaj „er zet”

Następnie dzieli uczniów na dwie grupy – „mistrzów” i „mierzy”. Zadaniem obu drużyn jest wykonanie plakatu przedstawiającego treść fraszki.

Po wykonaniu plakatów nauczyciel łączy je w całość i wiesza na ścianie pracowni. Pod koniec zajęć uczniowie zapisują fraszkę w swoich zeszytach do treningu ortograficznego.

1) „Żywe” rebusy

- **Cel:** utrwalenie zasady pisowni wyrazów z zakończeniami -mistrz i -mierz.
- **Pomoce:** zeszyty do treningu ortograficznego, przybory do pisania, klepsydra.

Uczniowie podzieleni są na dwie drużyny – „mistrzów” i „mierzy”. Każda grupa przygotowuje listę 10 wyrazów z „własną końcówką” – drużyna mistrzów zajmuje się wyrazami zakończonymi częścią -mistrz, drużyna „mierzy” wyrazami zakończonymi sylabą -mierz.

Po sprawdzeniu poprawności pisowni przez nauczyciela uczniowie opracowują sposób przedstawienia swoich wyrazów za pomocą ciała i gestów. Rolę wybranej końcówki -mistrz lub -mierz pełni jeden z członków drużyny, pozostałe sylaby przedstawione zostaną według uznania zawodników.

Podczas zabawy obie drużyny na przemian przedstawiają swoje hasła konkurentom. Zadaniem oglądających jest podanie właściwego wyrazu w określonym czasie mierzonym klepsydrą. W przypadku odgadnięcia drużyna może zaprezentować własne hasło. Zwycięzcą konkurencji zostaje grupa, która jako pierwsza przedstawi ostatni wyraz ze swojej listy.

】 Rozsypanki i szeregi sylabowe I, II (karty pracy: K 5, strony 8–9)

Cel: utrwalenie zasad pisowni wyrazów z końcówką -mistrz i -mierz.

Pomoce: karty pracy „Rozsypanki i szeregi sylabowe I, II”, przybory do pisania.

Uczniowie otrzymują karty pracy. Ich zadaniem jest dopasowanie fragmentów wyrazów porzucanych na stronie do części umieszczonych w ramkach. Powstałe wyrazy uczniowie zapisują w liniaturze.

W drugim ćwiczeniu zadaniem uczniów jest odnalezienie w szeregach sylabowych ukrytych wyrazów z zakończeniami „mistrz” i „mierz” oraz zapisanie ich w liniaturze.

Rozwiązanie: harcmistrz, kuchmistrz, Kazimierz, gazomierz, kroplomierz, Włodzimierz, ciśnieniomierz, arcy mistrz, wodomierz, prędkościomierz.

】 Mistrzowie i mierze (karta pracy K 5, strona 10)

Cele: utrwalenie zasady pisowni wyrazów z końcówką -mistrz i -mierz, ćwiczenie syntezy i spostrzegawczości wzrokowej.

Pomoce: karta pracy „Mistrzowie i mierze”, przybory do pisania.

W tabeli znajduje się 12 wyrazów z końcówkami -mistrz i -mierz, które zostały podzielone na sylaby. Zadaniem uczniów jest odnalezienie w tabeli sylab opisanych symbolami, dokonanie ich syntezy i zapisanie powstałych wyrazów w liniaturze.

W ćwiczeniu drugim uczniowie dodają do podanych zestawów liter odpowiednie samogłoski tak, aby powstały wyrazy z ćwiczenia pierwszego, i zapisują je w liniaturze.

1 Wynałazcy

Cele: utrwalenie zasady pisowni wyrazów z końcówką -mierz.

Pomoce: kartki A4 i A3, przybory do pisania i do rysowania.

Nauczyciel dzieli uczniów na cztery grupy. Zadaniem każdej z nich będzie zaprojektowanie nowego urządzenia pomiarowego. W pierwszym etapie zabawy każda drużyna określa i zapisuje co, w jakim celu i w jaki sposób ma zostać zmierzone. Następnie uczniowie wrzucają kartki z pomysłami do płóciennego worka, aby przedstawiciele zespołów mogli wylosować przydział projektu. Zadaniem uczestników zabawy będzie wymyślenie nazwy maszyny (z końcówką -mierz), narysowanie jej oraz napisanie instrukcji obsługi.

Uwaga! Projekty uczniów nie muszą być poważne ani realne. Im więcej humoru i fantazji, tym lepsza będzie zabawa.

1 Zapis historyczny wyrazów z „rz”. Pogadanka na temat historii języka polskiego

Cel: poznanie tradycji języka polskiego związanej z historycznym zapisem „rz”.

Nauczyciel rozmawia z uczniami na temat tradycji języka polskiego:

W dawnych czasach, około XVI wieku, połączenie literowe „rz” wymawiano jako połączenie wibrującego „r” z głoską „ż”, czyli „rż”. Z tego powodu Jan Kochanowski nigdy nie układał rymów z wyrazami zawierającymi głoski „rz” i „ż”^{*}.

Z czasem wymowa „rz” ulegała zmianie, „r” stawało się coraz mniej słyszalne, aż wreszcie sposób artykułowania liter „rz” i „ż” stał się jednakowy. Mimo to w pisowni przetrwał sposób notacji. Wiele wyrazów piszemy z użyciem połączenia literowego „rz”, pomimo braku wyraźnych powodów ku temu. Jedynym uzasadnieniem jest tradycja. Powszechnie używa się w takim przypadku określenia „rz” niewymienne. Jednak, ponieważ wśród zasad przedstawionych w obecnym rozdziale tylko pierwsza dotyczy „rz” wymiennego, a pozostałe są regułami uzasadniającymi pisownię z „rz”, w przypadku niemożności wytłumaczenia pisowni określonym prawidłem należałoby raczej użyć określenia „rz” nieuzasadnione.

* S. Urbańczyk, *Szkice z dziejów języka polskiego*, Warszawa, 1986.

» Ilustracje (karta pracy K 5, strona 11)

Cel: poznanie i utrwalenie pisowni niektórych wyrazów z „rz” nieuzasadnionym.

Pomoce: karta pracy „Ilustracje”, przybory do pisania.

Nauczyciel rozdaje uczniom karty pracy, na których znajdują się ilustracje. Zadaniem uczestników treningu jest podpisanie obrazków związkami wyrazowymi umieszczonymi w ramce. Tytuły ilustracji zawierają wyrazy z „rz” nieuzasadnionym. Celem ćwiczenia jest powstanie i utrwalenie skojarzeń między obrazem graficznym wyrazów i rysunków oraz brzmieniem słów występujących w ilustracjach i w tytułach.

» Zabawa w skojarzenia (karta pracy K 5, strona 12)

Cel: zapamiętanie pisowni wyrazów z „rz” nieuzasadnionym.

Pomoce: karta pracy „Zabawa w skojarzenia”, przybory do pisania.

Uczniowie otrzymują karty pracy, na których znajduje się tabela zawierająca wyrazy z „rz” nieuzasadnionym. Zadaniem uczniów jest stworzenie pięciu związków wyrazowych składających się z dwóch słów wybranych z tabeli oraz wykonanie do każdej frazy rysunku. Po wykonaniu pracy uczniowie zamieniają się kartkami, a następnie odgadują i podpisują tytuły ilustracji.

» Pojedynki (karta pracy: K 5, strona 12)

Cele: utrwalenie pisowni wyrazów z „rz” nieuzasadnionym.

Pomoce: karty pracy „Zabawa w skojarzenia”, zeszyty do treningu ortograficznego, przybory do pisania.

Nauczyciel dzieli uczniów na dwie grupy i prosi ich o wybranie pięciu związków wyrazowych z kart pracy „Zabawa w skojarzenia”. Zadaniem drużyn jest ułożenie z wybranymi frazami zdania, w którym znajdzie się jak najwięcej wyrazów z literą „r”. Przykład: Rzeźki rzeźnik o czwartej rano rusza dziarskim krokiem do pracy.

Po wykonaniu zadania kolejni przedstawiciele grup przystępują do pojedynku, czytając wybrane przez siebie zdanie. Wygrywa ten, który wypowie więcej słów z głoską „r”. Następnie do potyczki stają kolejni przedstawiciele grup. Pod ko-

niec zabawy następuje podsumowanie punktacji. Zwycięska drużyna otrzymuje prawo do wystawienia swoich zdań na tablicy gabinetu lub opublikowania ich w gazetce szkolnej.

» Aliteracje (karta pracy: K 5, strona 12)

- **Cele:** utrwalenie pisowni wyrazów z „rz” nieuzasadnionym, ćwiczenie pamięci słuchowej sekwencyjnej.
- **Pomoce:** karty pracy „Zabawa w skojarzenia”, tablica i kreda, zeszyty do treningu ortograficznego, przybory do pisania.

Nauczyciel prosi uczniów o zapisanie na tablicy tych związków wyrazowych z kart pracy „Zabawa w skojarzenia”, które rozpoczynają się tymi samymi literami, np. rzeński rzeźnik lub narzekający narzeczony. Po zapisaniu wszystkich fraz prowadzący przedstawia zasady zabawy.

Gra polega na zbudowaniu z wybranym zwrotem jak najdłuższego zdania, w którym każde słowo rozpoczyna się tą samą głoską. Uczniowie wybierają jedno z wyrażen zapisanych na tablicy, np. narzekający narzeczony. Nauczyciel wypowiada wybraną frazę i dodaje jeden wyraz. Każdy kolejny uczeń powtarza wcześniej wypowiedziane słowa, dodając następne. Rozbudowywanie zdania trwa do chwili, w której uczniowie nie potrafią bez pomyłek go powtórzyć. Pod koniec zabawy uczniowie zapisują sentencję w zeszytach do treningu ortograficznego.

» Domino ortograficzne (karta pracy K 5, strona 13)

- **Cele:** utrwalenie zasad ortograficznych, ćwiczenie czujności ortograficznej.
- **Pomoce:** karta pracy „Domino ortograficzne”, laminator, nożyczki.

Przed przystąpieniem do gry należy wykonać kopię karty pracy, zafoliować ją i pociąć na części.

Każda karta domina składa się z dwóch pól. W górnych polach znajdują się wyrazy z „rz”, w dolnych zasady ortograficzne.

Prowadzący rozdaje uczniom karty do gry w domino. Zadaniem uczestników jest układanie kartoników w taki sposób, aby łączyć zasadę pisowni z odpowiednim wyrazem. Zwycięzcą zostaje ten uczeń, który jako pierwszy położy swoją ostatnią kartę.

Grę rozpoczyna osoba, w której imieniu znajduje się „rz”. Jeżeli w grupie jest kilkoro uczniów spełniających to kryterium, pierwszeństwo otrzymuje ten, w którego imieniu stosuje się wcześniejszą zasadę. W przypadku, gdy w grupie znajdują się np. Krzysztof i Grzegorz (zasada II – „rz” po spółgłoskach), pierwszeństwo otrzymuje Krzysztof, ponieważ głoska k występuje w „języku spółgłoskowym” przed głoską g (patrz „Język spółgłoskowy”).

Wyjątek I Uwaga na wszy!

1) Poszukiwacze zaginionych wszy (karta pracy K 5, strona 14)

Cele: poznanie wyjątków od reguły „rz” po w, utrwalenie pisowni wyrazów z częstką „wszy” w różnych formach.

Pomoce: karta pracy „Poszukiwacze zaginionych wszy”, przybory do pisania.

Uczniowie otrzymują karty pracy. Ich zadaniem jest odnalezienie w wykreślance wyrazów zawierających częstkę wszy, wsze, wszę lub wsza i zapisanie ich w liniaturze.

Rozwiązanie: pierwszy, powszechny, Mazowsze, zawsze, wszędzie, wszechobecny, wszelki, wszechświat, wszak, wszywać, wszystko, wszechwiedzący.

Wyjątek II Uwaga na przymiotniki w stopniu wyższym i najwyższym!

1) Stopniowanie przymiotników (karta pracy K 5, strona 15)

Cele: Poznanie i utrwalenie pisowni przymiotników w stopniu wyższym i najwyższym, będącej wyjątkiem od zasady „rz” po spółgłoskach p, b, t, d, k, g, j, w, ch.

Pomoce: karta pracy „Stopniowanie przymiotników”, przybory do pisania.

Nauczyciel rozdaje uczniom karty pracy, na których znajdują się ramki z wyrazami oraz zdania z lukami. Zadaniem uczniów jest wybranie odpowiednich wy-

razów z ramki pierwszej i drugiej i wpisanie ich do zdań w odpowiedniej formie tak, aby powstały prawdziwe stwierdzenia.

1) Komplementy

- Cele:** utrwalenie pisowni przymiotników w stopniu wyższym i najwyższym.
- Pomoce:** kartki papieru A4, długopisy, flamastry, taśma klejąca.

Nauczyciel rozdaje uczniom kartki A4. Uczniowie dzielą swoje arkusze na trzy części, rysując linie poziome. W każdej z wydzielonych płaszczyzn zapisują flamastrzem duży nagłówek:

1. JESTEM; 2. MAM; 3. POTRAFIĘ ZROBIĆ

Następnie uczniowie przyklejają sobie kartki do pleców za pomocą taśmy klejącej. Podczas zabawy uczestnicy chodzą po sali i wpisują sobie nawzajem miłe zdania, posługując się przymiotnikami w stopniu wyższym lub najwyższym.

Uwaga! Nie wolno wpisywać twierdzeń negatywnych.

Zabawę można przeprowadzić również na siedząco. W tej wersji warto posłużyć się kartkami formatu A5. Każdy z uczestników podpisuje swój arkusz w lewym górnym rogu kartki, a następnie podaje go do osoby siedzącej po jego prawej stronie. Uczniowie wpisują na otrzymanych kartkach trzy miłe zdania opisujące właściciela arkusza (Jesteś..... Masz..... Potrafisz zrobić.....). Następnie zaginają kartkę w taki sposób, aby zakryć swój wpis, lecz nie zasłonić imienia, i podają ją do osoby siedzącej po ich prawej stronie. Sytuacja powtarza się tak długo, aż kartki wrócą do swoich właścicieli.

Wyjątek III Wyrazy z przedrostkami nad-, pod-, ob-, od-

1) Zamiast krzyżówki (karta pracy K 5, strona 17)

- Cele:** poznanie i utrwalenie pisowni wyrazów z przedrostkami nad-, pod-, ob-, od-, w których nie stosuje się zasady „rz” po spółgłoskach b, d, ćwiczenie spostrzegawczości wzrokowej oraz analizy i syntezy wzrokowej.
- Pomoce:** karta pracy „Zamiast krzyżówki”, przybory do pisania.

Uczniowie otrzymują karty pracy. Zadanie polega na odpowiednim dobraniu przedrostków do pozostałych części wyrazów tak, aby powstały właściwe słowa.

Rozwiązanie: nadżerka, obżerać, nadżerać, podżerać, odżałować, odżywka, odżywiać, podżegać, obżartuch, odżywczy, odżegnać, odżyć.

Ćwiczenie drugie podzielono na cztery działy. W każdym z nich znajdują się trzy definicje słów zawierających przedrostki nad-, pod-, ob-, od- oraz trzy ramki odwzorowujące budowę graficzną wyrazów. Zadaniem uczniów jest odgadnięcie i wpisanie haseł do odpowiednich ramek.

Rozwiązanie: A – nadżerka, obżartuch, odżywka, B – odżyć, odżałować, odżywiać, C – odżywczy, podżegać, nadżerać, D – podżerać, odżegnać, obżerać.

Wyjątek IV Wyrazy z partykułą -że

» Wyrazy z partykułą -że I, II (karty pracy K 5, strony 18–19)

- **Cel:** poznanie i utrwalenie pisowni wyrazów z partykułą -że, stanowiącej wyjątek od reguły „rz” po spółgłoskach.
- **Pomoce:** karty pracy „Wyrazy z partykułą -że I, II”, przybory do pisania.

Uczniowie otrzymują karty pracy. Ich zadaniem jest wpisanie do podanych zdań odpowiednich słów z ramki.

W pierwszym ćwiczeniu na karcie pracy „Wyrazy z partykułą -że II” uczniowie wykonują schematyczne ilustracje zdań z ćwiczenia 1.

W kolejnym ćwiczeniu zadaniem uczniów jest dopisanie do zestawów synonimów odpowiednich wyrazów z ćwiczenia 1.

Wyjątki do zapamiętania

Cele: poznanie i utrwalenie pisowni wyrazów stanowiących nieregularne wyjątki od reguły „rz” po spółgłoskach.

Pomoce: Arkusze papieru o formacie A3 i A4, karton, przybory do pisania, rysowania i malowania, klej, nożyczki, taśma klejąca, makieta małego miasteczka, patyczki do szaszłyków, pieczywo pszenne, miód, talerz, sztucze, nektar owocowy, żurawina, kubeczki jednorazowe, bukiet pszenicy, gałązki bukszpanu, aparat fotograficzny.

Nauczyciel dzieli uczniów na dwie grupy, a następnie każdej z nich przydziela szereg wyrazów, które są wyjątkami od reguły „rz” po spółgłoskach:

1. pszczoła, pszenica, Pszczyna, kształt, bukszpan,
2. Mojżesz, gżegżółka, piegża.

W pierwszej części ćwiczenia uczniowie układają zdanie z podanymi wyrazami. Członkowie grupy pierwszej mogą posilkować się dodatkowymi słowami zawierającymi dwuznak „sz”, nie wolno im jednak stosować słów z „rz” lub „ż”, uczniowie z grupy drugiej mogą zastosować dodatkowe słowa z literami „ż” lub „z”, jednak nie wolno im użyć słów z „rz” lub „sz”.

Propozycje zdań zapisywane są przez autorów na dużych arkuszach papieru. Pod koniec tego etapu ćwiczenia uczestnicy wybierają najlepsze zdanie i zapisują je w zeszytach do treningu ortograficznego.

Przykładowe zdania: Kształtne pszczoły z Pszczyny wszędzie szukają pszenicy i bukszpanu. Być może Mojżesz zjadł gżegżółki i piegże w sosie żurawinowym.

W drugim etapie ćwiczenia uczestnicy dzielą się na dwie grupy. Zadaniem każdej z nich będzie ułożenie bajki lub opowiadania będącego rozwinięciem zdania zapisanego na tablicy oraz stworzenie do niego wielozmysłowej ilustracji. Podczas prezentowania opowieści uczniowie mogą degustować pieczywo pszenne z miodem, popijać (jak pszczoły) nektar owocowy, przyglądać się z lotu ptaka Pszczynie (makieta), itp. Im więcej wrażeń zmysłowych wywoła opowieść, tym lepiej uczniowie zapamiętają wyrazy wyjątki. Po zakończeniu pracy każda z grup kolejno przedstawia swoją opowieść. Nauczyciel uwiecznia prezentacje za pomocą aparatu fotograficznego. Opowiadania uczniów oraz zdjęcia można opublikować w gazetce szkolnej.

1) Krzyżówka (karta pracy: K 5, strona 20)

- **Cele:** utrwalenie wszystkich poznanych na zajęciach reguł ortograficznych i wyjątków.
- **Pomoce:** karta pracy „Krzyżówka”, przybory do pisania.

Zadaniem uczniów jest rozwiązanie krzyżówki i wypisanie z niej hasła.

Rozwiązanie: 1. bramkarze, 2. rzeźnik, 3. wszystko, 4. nietoperz, 5. strzelec, 6. modrzew, 7. orzeł, 8. wierzba, 9. ochmistrz, 10. wrzosa, 11. zgrzyt, 12. brzask, 13. dojrzałość, 14. futrzak, 15. przebiśnieg, 16. pszenica.

1) Gra w inteligencję

- **Cele:** utrwalenie wszystkich poznanych na zajęciach reguł ortograficznych i wyjątków.
- **Pomoce:** kartki A5, przybory do pisania.

Uczniowie rysują na kartkach tabelę:

rz-r	rz po p, b, t, d, k, g, j, w, ch	-arz, -erz	mistrz, -mierz	zapis historyczny	wyjątek	punkty

Uczestnicy losują literę – jeden z nich recytuje w myślach alfabet, osoba siedząca po prawej stronie mówi STOP, uczeń podaje wylosowaną literę. Gra polega na wpisaniu do poszczególnych rubryk słów rozpoczynających się wylosowaną głoską i odpowiadających danej kategorii, np. litera d: dworzec, drzewo, dekarz, itd.

Uczeń, który jako pierwszy skończy wpisywanie słów, odlicza po cichu 20 sekund. Po upływie tego czasu następuje odczytanie haseł.

Za każde prawidłowo wpisane hasło uczniowie otrzymują 10 punktów. W przypadku, gdy to samo słowo zostało zapisane przez kilku uczniów, uczestnicy dostają po 5 punktów, za słowa w kategorii niewypełnionej przez jednego lub więcej uczestników pozostali otrzymują po 20 punktów. Po odczytaniu haseł i podliczeniu punktów następuje kolejne losowanie litery.

Wyrazy pokrewne z „rz” wymiennym (ćwiczenie: K 4, strona 1)

1

Posługując się podanymi kodami, odszukaj w tabeli wyrazy zawierające „rz” wymienne. Zapisz je w liniaturze i do każdego z nich dopisz wyraz pokrewny, w którym „rz” wymienia się na „r”. Zaznacz kolorem zielonym litery przed i po wymianie.

	A	B	C	D	E	F	G	H
1	KŁO	POW	ARZ	TRZNY	MIE	ARZ	BRZY	TRZY
2	STA	ZA	DRZEC	PL	FU	NU	KI	NIE
3	RZE	MI	STA	RZYĆ	SA	RZY	TÓ	RZA
4	T	WY	GORZ	GI	NY	CHMU	RO	TRZAK
5	MĘ	SKÓ	RZE	WŁÓ	NIE	ERZ	WIE	RZY
6	TA	TWO	ERZ	RZYĆ	WE	RZYĆ	PRZ	GRZ

A5, C2 _____ B1, G3, A3, E5 _____

E1, D6 _____ B4, F2, D3 _____

E2, H4 _____ B5, H3, E4 _____

B6, F6 _____ G5, D1 _____

B2, F4, C5, H2 _____ G4, E6, F3, A2 _____

D4, A6, H5, C3 _____ C4, G2 _____

2

Poniżej znajdują się wyrazy z ćwiczenia pierwszego, w których brakuje samogłosek. Dodaj je i zapisz słowa w liniaturze.

gtrzt _____

twrzć _____

ftrzk _____

zchmrzn _____

mdrzc _____

skrzn _____

rwrzst _____

wnrzć _____

mrzć _____

grzk _____

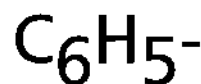
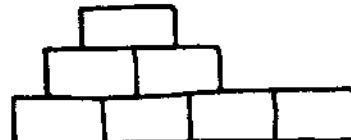
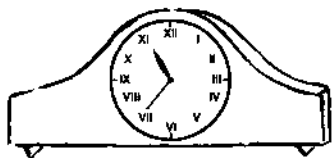
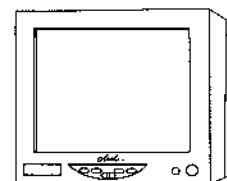
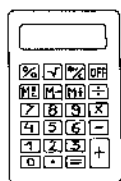
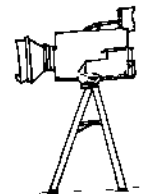
wtrzn _____

pwtrzn _____

„Rz” wymienne w deklinacji (ćwiczenie: K 4, strona 1)

1 Podpisz każdy obrazek rzeczownikiem w mianowniku i w przypadku, w którym „r” wymienia się na „rz”. Nazwij ten przypadek.

2 Poniżej zaszyfrowano wyrazy z ćwiczenia 1. Rozszyfruj rozsypanki, zapisz słowa w liniaturze i dopisz do każdego z nich formę, w której „rz” wymienia się na „r”.

rumze _____

zeres _____

zewro _____

gezazer _____

wezroz _____

czóreh _____

mekraze _____

rtezolezewi _____

wituakalrze _____

terrzemomet _____

rekmoputez _____

lktorzeuakla _____

Wykreślanka (ćwiczenie: K 4, strona 2)

W wykreślance poniżej znajdziesz wyrazy z „rz” wymiennym oraz ich wyrazy pokrewne, w których następuje wymiana „rz” : „r”. Znajdź je i wypisz w parach pod tabelą. Zaznacz kolorem zielonym litery przed i po wymianie.

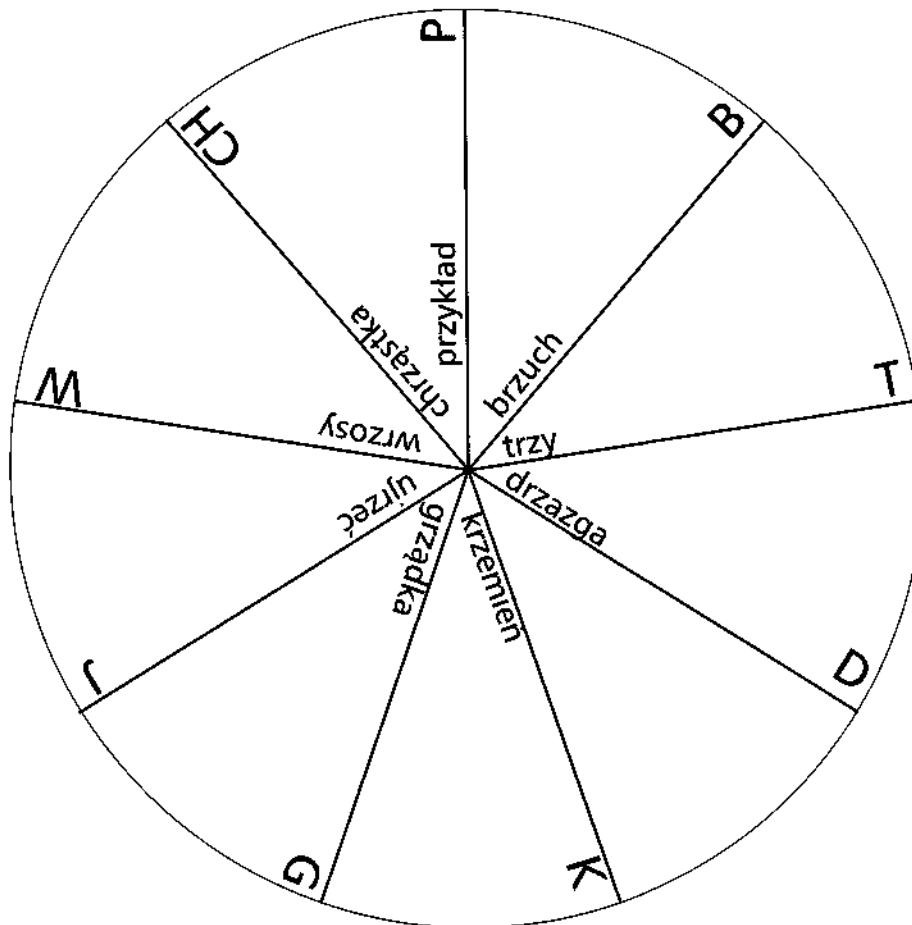
P	R	M	I	E	R	Z	Y	Ć	R	R
A	Z	O	R	M	I	S	T	O	K	Z
R	Ę	R	Z	I	S	K	R	Z	Y	Ć
Z	W	S	T	A	R	Z	E	C	Z	S
P	I	K	O	R	Z	Y	W	R	I	T
A	A	I	R	A	R	A	Z	O	S	A
R	R	M	O	R	Z	E	Ó	R	K	R
A	A	O	R	Z	E	Ł	R	Ł	R	Y
W	W	I	E	R	Z	Y	Ć	Y	A	R
R	Z	E	M	O	P	A	R	Z	Y	Ć
Z	O	W	Z	O	R	Z	E	C	A	R

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____
6. _____
7. _____
8. _____

Krąg (ćwiczenie: K 4, strona 3)

1 Wpisz do odpowiednich części kręgu jak najwięcej wyrazów, w których „rz” występuje po spółgłoskach p, b, t, d, k, g, j, w, ch.

2 Wybierz przynajmniej po dwa wyrazy z każdej części okręgu i ułóż z nimi historyjkę.

Ciąg literowy (ćwiczenie: K 4, strona 4)

1

W podanym szeregu liter znajdź i podkreśl wyrazy z „rz” po spółgłoskach.

koiolbrzymiydkladrzewoparytrzebajekamodrzewiochrągprzypiecno
darujrzcwproszprzeszkodainiegotowygrzewaćboląprzygodazgazu
wytrzymaćnapisbrzuszekijakochrzęścićlizadrzećobymkrzakitakiotpo
krzywaniębeprzekonaćalubprzebywaćpobrzegwygarchrzanowymwr
zosylepdojrzałewrógrzybekalinkrzykinowetrzaskamitowabrzędźce
amiałgrzbietowimpodejrzienieobudowrzasnążawiorgrzmoteklaskrz
ydłacopridostrzechendrzaszgamiećnaw

2

Odnalezione wyrazy wpisz do odpowiednich rubryk w tabelach znajdujących się poniżej.

p	b	t	d

k	g	j	w	ch

17U1212

Zawody I (ćwiczenie: K 4, strona 6)

Poniżej zaszyfrowano nazwy męskich zawodów. Rozszyfruj rozsypanki, zapisz słowa w liniaturze.

ruarmz _____

reczyr _____

psziar _____

zarotk _____

airekpsz _____

kalrez _____

razebtnio _____

ralzma _____

hcarukz _____

nazaryrm _____

krudzar _____

trencza _____

zkrlsza _____

kasieponrz _____

kzorkanir _____

pielęgniarcz _____

ręzigask _____

ednabrz _____

bokriazbitle _____

złkirpa _____

rałkzal _____

crharionoz _____

Zawody II (ćwiczenie: K 4, strona 6)

1 Dopisz odpowiednią nazwę zawodu do poniższych ramek.

_____ Animator wprowadzający kukiełki w ruch.

_____ Wytwórca szklanych przedmiotów.

_____ Zawodowo zapewnia ludziom bezpieczeństwo.

_____ Mistrz sztuki kulinarnej.

_____ Zawodowo śpiewa.

_____ Rejestruje ważne wydarzenia z życia np. miasta.

_____ Ceniony w pracy na budowie.

_____ Udostępnia księgozbiory czytelnikom.

_____ Dawniej ucieleśnienie męskiej odwagi, szlachetności i odwagi. Osoba posiadająca specjalny status społeczny.

_____ Rzemieślnik wyrabiający drewniane zbiorniki.

_____ Trudni się obróbką skrawającą metali lub drewna.

2 Wybierz z ćwiczenia 1 trzy dowolne zawody i zapisz ich definicje. Następnie zamień się kartą z kolegą i podpisz jego hasła.

Rozsypanki i szeregi sylabowe I (ćwiczenie: K 4, strona 8)

 Dopasuj fragmenty wyrazów do właściwej części. Powstałe słowa zapisz w liniaturze w ramce.

harc-
-do-
och-

wo-
-ZO-
ga-

pręd-

-MISTRZ

-ko-

ciś-
-nie
-ścio-

-nio-
ka-
-to-

-y-
ar

kuch-

-MIERZ

-plo-

rot-
Wio-

rach-
-dzi-

ka-
wach-

-zi-
ze-

-gar-
bur-

17U1212

Rozsypanki i szeregi sylabowe II (ćwiczenie: K 4, strona 8)

W poniższych szeregach ukryto wyrazy z karty pracy „Rozsypanki i szeregi sylabowe I”. Znajdź je i zapisz w liniaturze.

trę harc wrzu tki mistrz _____

kla re kuch cik ko mistrz _____

Ka py zaw zi pre mierz _____

ga wra zo krę tu dzi mierz _____

za kro tu mle plo wi mierz _____

tak zie Wło szyk dzi pry mierz _____

ma ciś ta nie bu ka nio mierz _____

ta ar kro gnio wie cy ra mistrz _____

prę zro wo blu do za ko mierz _____

prę tyl dzi dko ner ścio wa mierz _____

wy ką mio kro to a bor mierz _____

tek lie mar bur co wę zm mierz _____

kor rach dłu go się nik to mistrz _____

ból syk klen ze fry gar go mistrz _____

Mistrzowie i „mierze” (ćwiczenie: K 4, strona 8)

1 Z poniższej tabeli wypisz wyrazy z godnie z podanymi wzorami.

	A	B	C	D	E	F	G	H
1	MA	AR	TO	C	WO	MIERZ	KLE	MISTRZ
2	MIERZ	WAR	PLO	TA	RACH	NIO	ZI	PEL
3	TA	ŚCIO	OCH	MIERZ	LE	KO	LUK	CY
4	CHÓR	SKO	PRĘD	MIERZ	WACH	MISTRZ	CIŚ	MIERZ
5	BLIS	KA	MISTRZ	HARC	KUCH	KRO	MISTRZ	MISTRZ
6	PRO	GA	SO	DO	ZNAJ	ZO	NIE	ZIO

A4+G5 = _____ G4+G6+F2+A2 = _____

C4+F3+B3+D4 = _____ C3+H5 = _____

B6+F6+H4 = _____ E4+G5 = _____

F5+C2+D3 = _____ B1+H3+C5 = _____

E1+D6+A2 = _____ D5+H1 = _____

E2+H5 = _____ B5+H2+F4 = _____

2 Poniżej znajdują się wyrazy z ćwiczenia pierwszego, w których brakuje samogłosek. Dodaj je i zapisz słowa w liniaturze.

kplmstrz _____

gzmrz _____

hrcmstrz _____

wdomrz _____

rcmstrz _____

rchmstrz _____

wchmstrz _____

krplmrz _____

chrmsstrz _____

prdkścmrz _____

chmsstrz _____

cśnnmrz _____

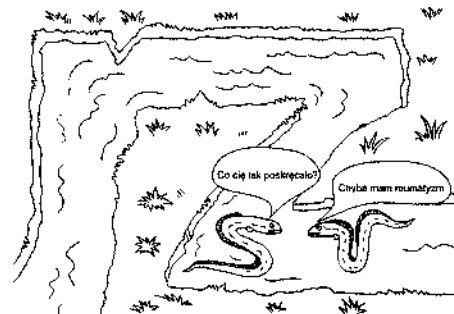

Ilustracje (ćwiczenie: K 4, strona 10)

1 W tabeli znajdują się związki wyrazowe, w których użyto wyrazów z „rz” nieuzasadnionym. Wybierz odpowiednie zwroty, aby podpisać obrazki.

korzeń wierzby	rzeźki rzeźnik o poranku	narzekający urzędnik	od zmierzchu do zorzy	węgorze w rzece	wierzgające zwierzę
----------------	--------------------------	----------------------	-----------------------	-----------------	---------------------

Zabawa w skojarzenia (ćwiczenie: K 4, strona 10)

Ułóż związek wyrazowy z dwóch dowolnych słów znajdujących się w tabeli i narysuj do niego ilustrację. Następnie zamień się kartą z kolegą i podpisz jego rysunek.

barbarzyńca	narzędzie	rzemień	rzucać
burza	orzech	rzep	tarzać się
jarzębina	orzeźwiający	rzepa	towarzysz
jarzyna	perz	rzesza	twarz
jarzeniówka	pęcherz	rześki	urzędnik
jarzmo	pierzchnąć	rzetelny	warzywo
korzeń	porządek	rzewny	węgorz
korzyć się	porzeczka	rzeźba	wierzba
korzyść	powierzchnia	rzeźnik	wierzgać
kurz	rzadki	rzeźucha	zdarzenie
mierzeja	rząd	rzępolić	zmierzch
murzyn	rzecz	rzęsa	zorza
narzeczony	rzeka	rzęzić	zwierzchnik
narzekać	rzekomy	rzodkiew	zwierzę

17U1212

Domino ortograficzne (ćwiczenie: K 4, strona 12)

WICHRZYCIEL _____ rz-ż	BURMISTRZ _____ rz po p	ROWERZYSTA _____ rz po b	KSIĘGARZ _____ rz po t	OLBRZYM _____ rz po d
URZĘDNIK _____ rz po k	WODOMIERZ _____ rz po g	RYCERZ _____ rz po g	PRZEWODNIK _____ rz po w	WRZASK _____ rz po ch
SKRZYPEK _____ -arz	POSTRZAŁ _____ -erz	PIELGRZYM _____ -mistrz	DRZWI _____ -mierz	SPOJRZENIE _____ rz nieuzasadnione
PRZODEK _____ rz-r	HARCERZ _____ rz po p	BRZASK _____ rz po k	KAMERZYSTA _____ rz po t	WRZECIONO _____ rz po d
KUCHMISTRZ _____ rz po t	KRZESIWO _____ rz po j	CHRZAŚCZ _____ rz po j	KAMIENIARZ _____ rz po w	DRZAZGA _____ rz po b
RZEŹNIK _____ -arz	PODEJRZENIE _____ -erz	ZGRZYT _____ -mistrz	TRZASK _____ -mierz	GAZOMIERZ _____ rz nieuzasadnione

17U1212

Poszukiwacze zaginionych wszy (ćwiczenie: K 4, strona 11)

1 W poniższej wykreślance zaznacz wyrazy zawierające cząstkę wszy, wsze, wszę lub wsza. Odnalezione słowa zapisz w liniaturze.

Z	D	P	M	I	K	O	Ł	A	J	I	Z	W
A	P	I	E	R	W	S	Z	Y	W	L	W	S
W	O	Z	Ł	W	S	Z	A	Ł	S	O	S	Z
Z	S	A	O	S	Z	A	D	M	Z	T	Z	E
P	O	W	S	Z	E	C	H	N	Y	R	Y	C
W	K	S	Z	O	C	Z	A	S	W	A	S	H
S	O	Z	W	P	H	A	W	Z	A	L	T	W
Z	L	E	S	A	Ś	N	S	O	Ć	E	K	I
Y	M	A	Z	O	W	S	Z	E	K	Z	O	E
B	S	Z	E	P	I	Z	A	N	T	O	S	D
W	Z	A	L	O	A	W	K	O	N	I	E	Z
I	Y	L	K	L	T	Z	A	W	S	Z	E	Ą
E	T	E	I	W	S	Z	Ę	D	Z	I	E	C
D	W	S	Z	E	C	H	O	B	E	C	N	Y

1. _____ 7. _____

2. _____ 8. _____

3. _____ 9. _____

4. _____ 10. _____

5. _____ 11. _____

6. _____ 12. _____

Stopniowanie przymiotników (ćwiczenie: K 4, strona 12)

1 Uzupelnij zdania wyrazami z pierwszej i drugiej ramki w odpowiedniej formie tak, aby powstały zdania prawdziwe.

dobry, zły, piękny, brzydki, wysoki, niski, gorący, zimny,
ciekawy, nudny, smaczny, trudny, łatwy, długi, krótki, ostry,
łagodny, silny, słaby, głośny, wolny, szybki

Polska, Szwecja, Hiszpania, humor, koszykówka, siatkówka,
piłka nożna, Pinokio, W pustyni i w puszczy, dni, noce, stroje,
czasy, obyczaje, komputery, samochody, gry, ortograficzny,
matematyczne, przeglądarka klimat, wiatr

Przykład

Klimat w Polsce jest ostrzejszy niż w Hiszpanii lecz łagodniejszy niż w Szwecji.

Zimą _____ są coraz _____ a _____ coraz _____.

Najnowsze _____ są o wiele _____ od tych z XX wieku.

Trening _____ jest _____ od ćwiczeń _____.

Ostatnio mam coraz _____ poczucie _____.

_____ nad morzem jest _____ niż w górach.

Uważam, że ta nowa _____ jest 3 razy _____ niż poprzednia.

Interesuję się sportem. Myślę, że _____ jest _____ od

_____ jest _____ książką jaką

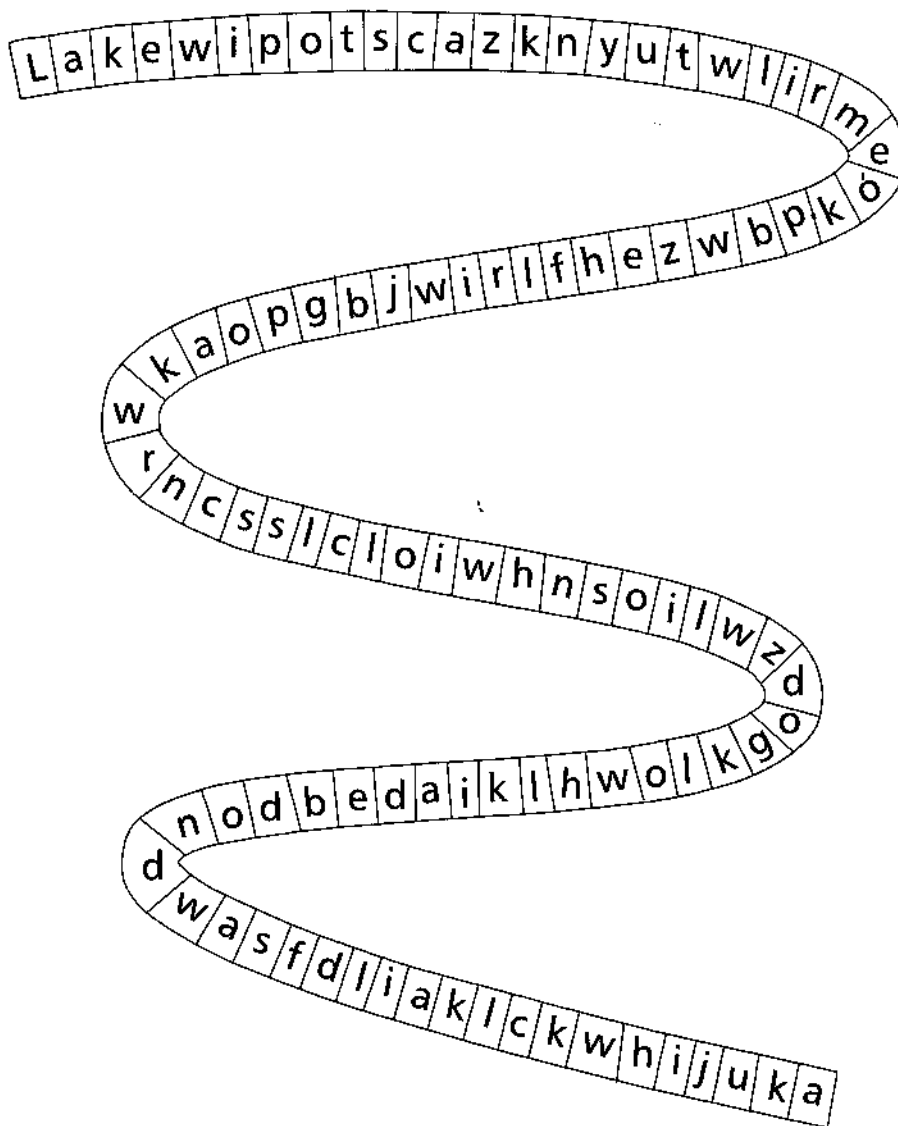
dotąd przeczytałem.

Chodnik

Na chodniku umieszczonym poniżej ukryło się znane polskie przysłowie. Zaznacz kolorem co trzecią literę (zaczynasz od pierwszej), a dowiesz się, jak brzmi ta maksyma. Zapisz ją pod rysunkiem.

Zamiast krzyżówki (ćwiczenie: K 4, strona 13)

Do podanych części wyrazów dopisz odpowiednie przedrostki: ob-, od-, nad-, pod-.

_____ żerka, _____ żałować, _____ żartych, _____ żerać,
 _____ żywka, _____ żywczy, _____ żerać, _____ żywiać,
 _____ żegnać, _____ żerać, _____ żegać, _____ żyć

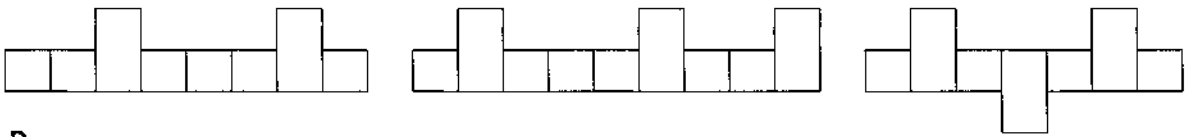
Rozwiąż poniższe hasła, a następnie wpisz odpowiedzi do właściwych ramek.

A.

Niewielki ubytek naskórka lub błony śluzowej.

Osoba zjadająca zbyt wielkie ilości pożywienia.

Substancja pomagająca regenerować lub wzmacniać.

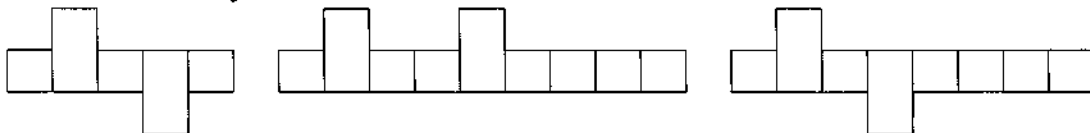

B.

Powrócić do życia.

Przeznaczyć z przykrością pieniądze na jakiś cel.

Karmić, dawać jedzenie.

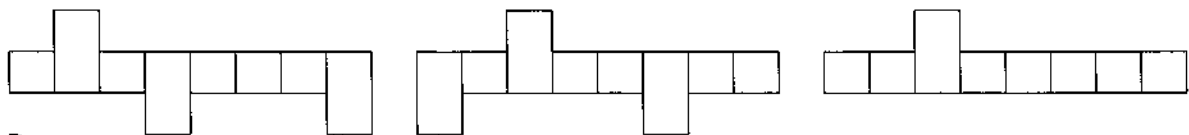

C.

Zawierający wartościowe składniki.

Namawiać kogoś do przemocy.

Powodować ubytki.

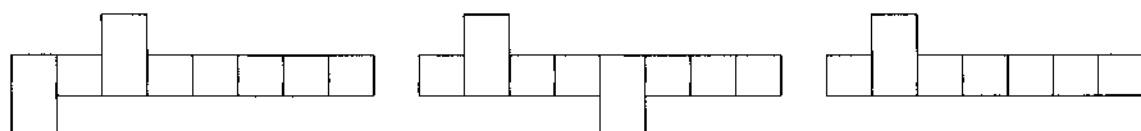

D.

Podkraść jedzenie.

Kategorycznie wyprzeć się związków z kimś lub czymś.

Zjadać nadmierne ilości pożywienia.

Wyrazy z partykułą -że I (ćwiczenie: K 4, strona 14)

1 Do podanych fragmentów zdań dopisz odpowiednie wyrazy z ramki.

wszakże	jakże	także	zróbże	dajże	niechże	wracajże
---------	-------	-------	--------	-------	---------	----------

_____ minę uprzejmą żubrze.   _____ się to wreszcie skończy!
 _____ spokój, nie kłóćmy się   _____ tu natychmiast!
 _____ się od siebie różnicie.   Ja _____ lubię filmy SF.

Został wybitnym aktorem, _____ od dziecka przyglądał się rodzicom na planie filmowym.

Nie pamiętam dokładnie. To wydarzenie miało miejsce _____ w lipcu lub sierpniu.

Doskonale cię rozumiem, _____ uważam, że nie masz racji.

2 Wykonaj do każdego zdania schematyczną ilustrację, taki znak drogowy przypominający to zdanie, i umieść je w tabeli poniżej.

Wyrazy z partykułą -że II (ćwiczenie: K 4, strona 14)

1 Do podanych poniżej zbiorów synonimów dopisz odpowiednie słowo z karty pracy „Wyrazy z partykułą -że I”.

chyba, prawdopodobnie,
przypuszczalnie, być może,
ponoć _____

przecież, jednak, jednakowoż,
mimo to,
a przecież _____

niemniej jednak, tymczasem,
acz, aczkolwiek, lecz, mimo to,
ale _____

również, podobnie jak, zarówno,
też, ponadto _____

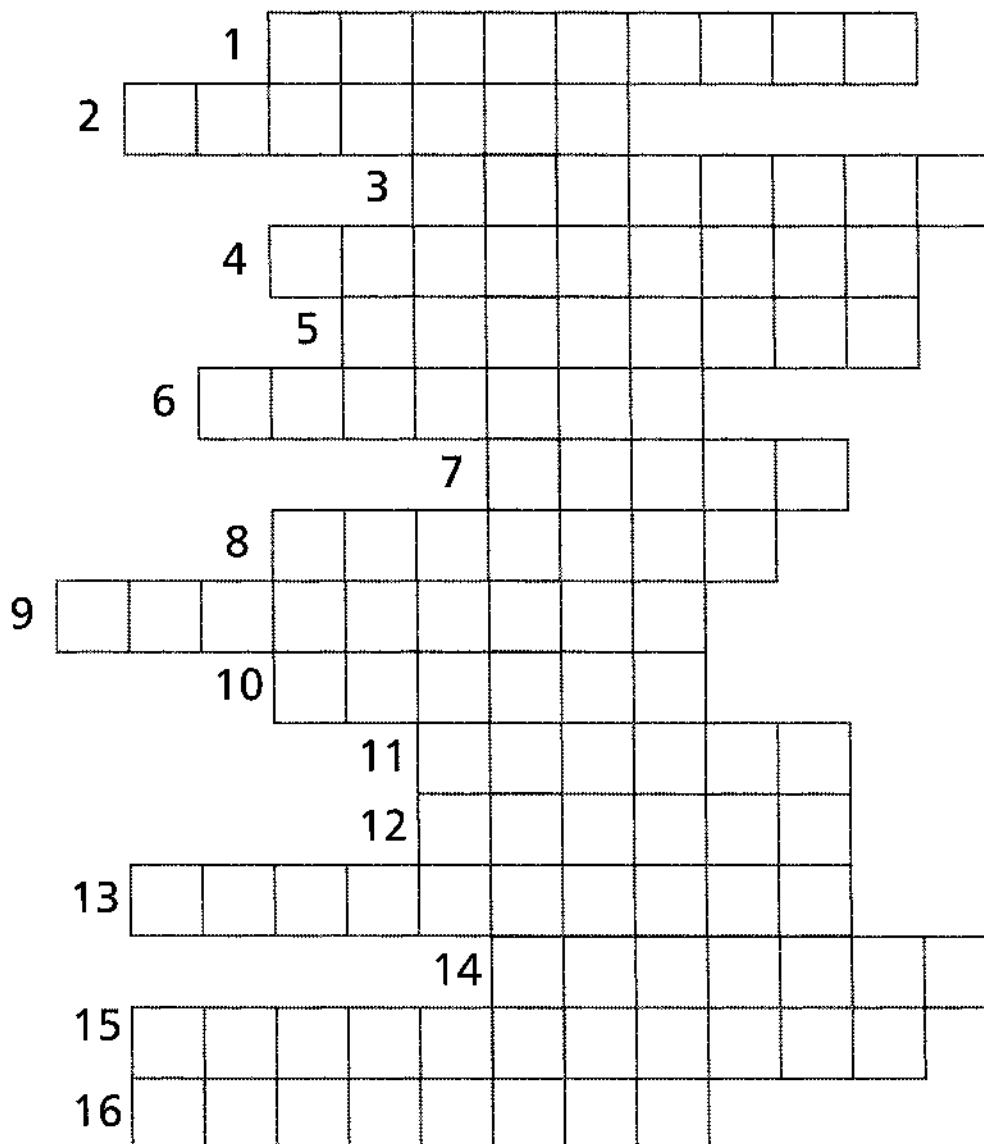
jak, jakim sposobem,
w jaki sposób _____

17U1212

Krzyżówka (ćwiczenie: K 4, strona 16)

1 Rozwiąż krzyżówkę. Wypisz litery z oznaczonych pól, a otrzymasz hasło.

HASŁO

1. Stoją po przeciwnych stronach boiska.	9. Dawniej zarządzał dworem.
2. Rześki o poranku.	10. Kwitną we wrześniu.
3. ... albo nic.	11. Odgłos zardzewiałego mechanizmu.
4. Latający ssak.	12. Narodziny dnia.
5. Uzbrojony znak zodiaku.	13. Psychiczna lub fizyczna.
6. Zrzuca igły na zimę.	14. Pokryty gęstym futrem.
7. Opierzony mistrz.	15. Kwiat walczący ze śniegiem.
8. Płaczliwe drzewo.	16. Popularne zboże.